

N. IORGA

Profesor la Universitatea din București

SCRISORÎ ȘI INSCRIPTIÎ ARDELENE ȘI MARAMUREȘENE

II.

INSCRIPTIÎ ȘI ÎNSEMNĂRI

(FORMÎND VOLUMUL XIII DIN „STUDIÎ ȘI DOCUMENTE CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR“)

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Comp., Societate anonimă

59, STRADA BERZEI, 59

1906.

N. IORGA

Profesor la Universitatea din București

SCRISORI ȘI INSCRIPTII ARDELENE

ȘI MĂRAMUREȘENE

II.

INSCRIPTII ȘI ÎNSEMNARI

(FORMIND VOLUMUL XIII DIN „STUDIUL ȘI DOCUMENTE CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMINILOR“)

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Comp., Societate anonimă

59, STRADA BERZEI, 59

1906.

STUDII ȘI DOCUMENTE
CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR
XIII.

375r. Vol. XIII.

PREFAȚA

Inscripțiile și însemnările ardelene cuprinse aici au fost strînse în cursul călătoriei ce am făcut peste munți în August-Octombrie 1905. Pe cît mi-au îngăduit timpul și mijloacele bănești, am căutat să văd toate bisericile mai vechi, și am copiat din ele, iarăși, în măsura puterilor mele. Aș fi bucuros, dacă aș putea să mai am un prilej de cercetări ca acela și să înfățișez încă un volum ca acesta. Sînt încredințat însă că s'ar putea scoate din cîte biserici aș Romîniilor în țările Coroanei ungurești, chiar și zece cărți ca aceasta. Ar fi poate de datoria Asociației să strîngă, cît mai e timp, asemenea materiale, care s'ar concentra în biblioteca ei din Sibiiu și ar pregăti munca editorului.

La alcătuirea tablei, am fost ajutat de d. Onisifor Ghibu, care a strîns o parte din nume. Ici și colo, au rămas urme din felul deosebit cum s'a făcut adunarea lor. Cetitorul, ținînd samă de multele greutăți ce mă împovărează, se va mulțami, cred, și astfel.

Septembrie 1906.

N. Jorga.

I

UNELE MANUSCRISE FĂRĂ ARĂTARE DE LOC ȘI UNELE
TIPĂRITURÎ EXPUSE LA EXPOZIȚIA DIN SIBIÛ.

I. Manuscrise.

1. Cronograf, începînd cu Domnia lui Leon Armeanul.

2. Evangheliar slavon din veacul al XV-lea, pe splendidă hîrtie, iar, în legătură, cu Apostolul Matei și Răstignirea. — Bibl. episcopiei Lugojului.

3. Pe un manuscript din secolul al XVII-lea al lui *Varlaam și Ioasaf* iscălește: «eü Log[o]f[ă]tul Pătrașco ot Tărgovișt[e]; lt. 7222 [1713-4]».

4. Secolul al XVII-lea. Cazanie. Iscălesc: «pop Dumitru, proestos»; «Cost[an]d[in] Log[o]f[ă]t, 1747». După o notiță, era încă în 1808 a «părintelui popi Avram din satu Băicoiü».

Alte notițe:

«Au luoat 2 suncsi, preczul: ungesty forinczi 40.

Ssalba 25 x.

Kosoku 16 nemczesty.

Kaczavejka 4 x., 30 kreza.

Rokya 6 x.

Breiu 5 x.

10 koczi de kasy, 10, 2 nemczesty.

Î-au mai dat odate o ruble turcsasske, 14 ducse, 14.

12 o kretyncz 1 x.

13 o ferdele orz 1 x, una pecsucsj 24 kr.

La nunte 6 măhrămî, pre 6 marias.

Vaka kete 20 de zloczi.

Ssalba 25 de zloczi nemczesti.

Kosokul zlozi 12.

Iya kete 5 zlozi.

La nunte, pe rakiu, pe 15 kófe, kofa kete 20 de kreczari ;
ssuma zloczi 5.

Un berbecse, jare la nunte, 2 zloczi și 16 kreczari.

Pe gruu, pe 2 ferdele, 2 zloczi și 48 de kreczari.

Un breu, 4 zloczi, x. 30, czoluri, czolu kete 1 zlot.

12 opcioare 2 x., niste ssacsi care pui pe kulme.»

5. Pe o «Pravilă mare»m unteană: «Să s[ă] șt[i]e ačasta pravil[ă] că iaste a lu Macteiū vărui și... că am scris eū Paraschiva Log[o]f[ă]t...Vălet...7123 (*sic!*).

«Să [să] știe că am scrisu eū Paraschiva precum să s[a] știe că amu dat baniū mami Zoichiū Țigancii pe ban[i] 50 dobă[n]d[ă], și baniū acei ban[i] i-am luatu de la Pană Ūobotă, pă 2 vite; cându i-am dat ban[i], am zis: «mam[ă] Zoică, dă-m zap[i]sul, să-l spargu», iar ià zice: «lasă, Paraschiva»... Aū fost fața, că[n]du s'aū dat baniū.»

6 Pe un *Molitvenic* din 1689, se spune că a fost legat «de Vasilie Blăganul în anul 1707, și amū datū pentru legăturī triū mărieși și cincī potoriū».

7. După un *Molitvenic* din 1689, cuvîntări manuscripte. Ca probă dăm următoarea:

«Dragă tată-alū mieū preadulce,
Văzū că acumū mă voiū duce
La tatălū ce m'aū ziditū, —
Că așa mi-aū poruncitū
De vr'o doao saū trei zile
Să mă ducă în ceriū la sine.»

8. Pravilī pre scurtu alesī den Svinte Scripturī scoasī pre rând și tocmitī mai vrătos pentru cele 7 tainea mari a Besarecii, careș de înse rânduit cu toate trebele ei, prin carele și pravila Sv[i]nților Ap[o]s[to]lī, la totū lucrul de aistvuiaste (*sic*), pre toate obiceiaele č-aū lăsat purtătorii de D[u]mn[e]-dzăire și într'un nărav cu Ap[o]s[to]lī, păstorii și a toatī lume învățitorii Sv[i]nții părinți de la ceale 7 săboari,—de care lucru aratī și Sv[ă]nta Scripturī.

[Pe V^o foi de după legătură:] In anul 1814, Aprilie 20

de z[ile], aũ nins de aũ fos[t] neoa mare pãnã la gerunte, într'o Simbã[tã], și nu s'aũ luat pãnã Miercuri; iarãși într'a-șaiia lunã, în 17 de zile, aũ nins mult, cîtũ s'aũ mãi toți dã-rãmat pruni, iarã anul 1814.

[De-asupra titlului:] 1750, Enuarie 16.

[Biblioteca episcopiei Lugojului.]

9. C. 1700. *Învățături creștinești*, copiate de «ierei Bucurũ oț Cãrstianũ, 1787».

10. Dupã *Orologhiariul* muntean din 1715, adaus manuscris: «Învățaturã pentru cliuțul Pashaliei» (tot din veacul al XVII-lea).

11. Manuscript de rugãciuni de pe la 1720; neisprãvit.

12. Pe un *Catavasieriũ* din București, 1724, se spune cã a fost cumpãrat «dreptu 8 mariași».

13. Manuscript miscelaneũ bisericesc. Pe f° 62 V^o: «Și am scris eũ Ionũ maghistratoru din Țara-Romîneascã, anul 1765». Se aflã și data de 1763.

14. Copie dupã *Sinopsis* a Mitropolitului Iacov și dupã *Învățaturile* de la Snagov, din 1700, scrisã «prin mîna a popi Bucurũ snãi Iuga Pușcașu, la anii de la Nașterea lui H[rist]os 1774» (și cu cifre). Notã despre moartea, la 27 Mart 1782, a lui Ștefan, protopopul Brașovului. «Și s'aũ scris [cartea] în ciinstitul Scaun al Brașovului, în Sohodoi, la Branũ, Iunie anno 1774.»

15. *Pășunea oilor cuvîntãtoare*, de popa Sava Popovicĩ din Rãșinari.

16. *Cronograf*, scris în Brașov, la 1823.

II. Tipãrituri.

1. *Octoihul* din 7018 [1510] (data e adausã de o mînã din același timp). Frontispiciu cu vulturul, ca în tipãriturile cele

două d'întăiū cunoscute ale Țerii-Românești. Incipit *ГЛАС А. НА КЕЛНИЦКИ ВЕЧЕРНИ НА ГИ* (cu roșu).

2. Cărticică în 16, fără titlu, cu această notiță în frunte : «Ex libris Alexander Dobra, anno 786, colugio flămîntări (*sic!*), Liova, 1ª Ianuarii».

Unele versurī sînt dedicate lui Wolfgang Bethlen, istoricul, «anno 1678 feliciter ex Porta Ottomanica reducem», altele «in album eximii dn. Gasparis Sagitarii Lüneburgensis, SS. theol. st[ud]entis], 1666, die 13 Sept.».

Cu dînsa împreună e legată o altă broșură, care se chiamă : «Favor aonius quondam erga d. Valentinum Franck iuniorum, patricium cibiniensem, declaratus a nonnullis fautoribus et amicis, nunc vero in eorundum (*sic*) authorum gratiam et honorem lege talienis vulgatus ; Cibinii, per Stephanum Jüngling excusum, anno MDCLXXIX», și o a treia : «Hundert sinnreiche Grab-Schriften . . . ; 1677, in Hermanstadt, druckts Stephanus Jüngling».

Incipit : «Viro admodum reverendo ac clarissimo domino Iacobo Schnitzlero, quondam in Academia vittebergensi phil. adjuncto, nunc ecclesiae cibiniensis pastori primario, eiusdemque capituli decano, etc.». Apoi dedicații lui I. Haupt, Bürgermeister, lui Matthias Semrigger, comite al Sașilor, Cristian Richert, judele Scaunului, Gheorghe Armbruster, *procu-
rorul*. Versurī în trei limbi, între care acestea românești :

Ferecsituy csel barbat
Kare are pat kurat,
Kuj nyévaszta poete zicse :
Nu am fakut, o voinicse.

Versze macar lachremilye
Fetelye si mujerilye ;
Nu gindi, fi fore grise,
Cse sze plindse nu se pise.

Csinye are minte
Aore sze take,
Si ker.d nu se kade
Sze nu tot greaszke.

Csej fegeđujala
 Fere derujala ?
 Treketoere, brume,
 Fum, vunt, prah ssau spume

Iare csei en mune
 Nu jeszte mincsune.

Csine năire kai sî kar, sze meârge ku folosz,
 Strenyge binye picsóerelye si umblye pre sosz.

Kecz oameny kuprinde csaszta lume mare,
 Cse groeznike moarte en putere are,
 Muncszazke makare en tot kipul vracsul,
 Si zua si woapte, nui geszeste lyakul.

Fericsitui kui sse ascundse
 De dare dumnyezeului,
 Kui binyelye nerocul ducse,
 Treind den mestersugului.

Kaute alaltz avuczie,
 Iou voi ssta lenge mendrie ;
 Avuczie kurundute lasse,
 Om ssiriman fekendute,

Csi mendrie nu sse dessparte,
 Ku drag omul sseu hrenyeste.
 Kaute alaltz, etc.

Num da makar komoëra mare :
 Tot un jessste mai drag de je
 Ket omului csi mult kestige,
 De bany mulcz csiss alaltuie.
 Kaute alaltz, etc.

De multeor oesste luasse
 Gramada mare banyilor,
 De mai mult nyimike ramasse
 Ket un toiág de csesitor.
 Kaute alaltz, etc.

Om kertular nyimik gindeste
 De armelye pizmasului ;
 Acsela tot frikoss treieste
 Kui ssent banyi en lauda lui.
 Kaute alalctz, etc.

Avuczie me nui en lada ;
 De viisse iei cseje al mieu,
 Opt ssem jei mainte viacza,
 Trekend acseje cse voi jeu.
 Kaute, etc.

De moi ducse din csassta tzare
 Unde ssoere nu rezbeste,
 Si la sztrein pocs cu mendrie
 Trei binye kau si csicse.
 Kaute alactz, etc.

Emble makare dupe puinye
 Kum zik oamenyi csei pizmas,
 Jeu tot lenge je voi rumunye,
 Si nu ma voi facse vresmas.
 Kaute alalctz, etc

Nnumai Dumnyezeu derujaszke
 Csem trebui en viacza me
 Si o inyima drage, drage,
 Csi szingur mirye pofteste.

Kaute alaltz avucie,
 Jeu katt pre je, si mendrie.

3. *Penticostarîi* din 7209 (1701).
4. *Octoih* din 1712. Dublu exemplar.
5. *Liturghii* din 1713 (legate la 1829, cu 3 zloți).
6. *Molitvenic* din 1713.
7. *Ceaslov* din Tîrgoviște, 7223 (1715).
8. [1717-26; probabil 1724] [*Învățăturî creștinești despre Șapte Taine.*] Prefață romîno-sîrbească: «Pricina și îndemnarea facerii cărticelii aceștia. Neobičnuitŭ lucru iaste și

la oamenii cei înțelepți în loc de rîs să socotească aceste mari tîrtaze, după cumă iaste această cărticică, a le arăta cu lungă înnainte-cuvîntare.» A aflat însă în visitația sa prin orașe și sațe, «peste nădeajdea mea..., multe nespuse spurcăciuni și îngreueri de suflete, ceale ce și a le pomeni cu frică iaste, — că s'au aflată bătrîni de optuzeci de ani, cari de la nașterea sa de ispovedanie și de duhovnică n'au știut, ci cîtu mai vîrtosă cu sr[i]nteale taine nu s'au cuminecată, bisearicile, lăcașurile d[u]mnezeestă, ce-să de rugăciune, nu le-au văzut, fără de cîtu cîndu s'au întimplată cuiva dintru aceștia a să căsători și a să cununa...

Cu mila lui D[u]mnezeu pravoslavnică ep[i]scopă ală Temișvarului și ală Lipovii și ală alătoră districtură care să cuvină.

*Vichentii Ioannovičă Vidacă*¹.

La urmă: «Și s'au diortosită de Euloghie monahă, iară așăzătoră sloveloră Damaschin diiaconă și Ilie zățariu.» Pe foaia ultimă de legătură:

«Scris-am eă popa Sofronie din D[ă]nș[u]ș.

Scris-am eă gramaticu Zc... din satul...

Scris-amă eă diacul Petru din Dămșuș.

Să să știe ačasta că s'au născut Damaschin în anii D[o]mnului 1765...

Altă asemenea însemnare din 1769.

9. «Catechismusă saă învățatură creștinească în folosulă niamului rusescu dină Țara Unguriască, dată afară prin osîrdia și ostendela Mării Sale domnului d: Ioan Iosifă de Camilis, ipiscopulă Sebastului și ală Muncačului, iproč, cinului preoțescu unit din legeia grečască vicarișă apostolicescu în Țara Unguriască, sfinteii și înnălțateii Înpărății Rămului sfetnicu, iară acumă în folosulă niamului rumănescu în limba rumă-

¹ Cf. vol. IV, pp. 83-4; G. Popoviciu, *Istoria Romînilor bănățeni*, Pesta, 1905, pp. 307, 322. Cf. *Bibliografia romînă*, II, pp. 22-3. Ilie zețarul e Ilie de la Cernavoda din *Învățătura de la 1726 (ibid., p. 29, no 193)*. E decă un tipar rîmnicean. Pentru titlu, care nu se afla în exemplarul expus, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 70, nota 3.

niască întoarsă și tipărită în Sămbăta-Mare, în tipografia academiăscă, anulă de la H[risto]s, 1726.

[Foarte frumoasă tipăritură, cu literă nouă ¹.]

10. *Triod* din 1731.

11. *Liturghiă* de Rîmnic, 1733.

12. *Antologhion* din 1737.

13. *Apostol* din 7251 (1743).

14. *Liturghiă*, Rîmnic, 7255 (1747).

15. *Ceaslov* din 1753.

16. Învățătură creștinească prină întrebări și răspunsuri pentru procopseala școalelor, acumă a doao oară tipărită cu bl[a]-goslovenia preaosf[i]nțitului chirio chiru P. Pavelu Aaronu Vlădicăi Făgărașului, în mănăstirea Sfintei Troiță, la Blaj, Maiu 20, 1756, de Dumitru Rîmnicianulu.

[Exemplarul poartă iscălitura lui Kolosi.]

[Pe V^o, Treimea și «sf[i]nta mănăstire de la Blaj», clișeu de Vlaicul. Sînt înfățișate o biserică și o clădire, unite împreună, cu două turnuri. Prefața e iscălită de «cucearniciu în H[risto]s ieromonaho-canonicu».]

17. Gheneral-pardon în materii religioase, din 1759.

18. Votiva apprecatio Illustrissimo ac Reverendissimo d. d. Petro Paulo Aaron de Bistra, Dei et apostolicae Sedis gratia în Transylvania et partibus eidem annexis episcopo fogorasiensi, etc., etc., patrono gratiosissimo a typographis balasfalvensibus in gratitudinis et devoti animi signum in onomastico eiusdem nominis diei facta et oblata.

[Pe dos, stampă: sus Treimea, în planul al doilea: «Petru și Pavelu» (cu numele lor) și *Aaronu* de-asupra stemei de familie cu coiful, vulturul muntean, un șerpe, iar, de-asupra, pălărie cardinalicie. Jos, piața Blajului cu biserica în fund, în palatul cu două rînduri, apoi dealuri, căsuțe.]

¹ În *Bibliografia* d-lor Bianu și Hodoș, cartea nu e descrisă direct.

[Pe p. 2 e lauda episcopuluî. Se amintesc «parvuli et magni litterarum ilii cultores qui, non de micis solum, sed de communi etiam mensae tuae pane anni die participant et duplici augmento, spirituali videlicet et hoc temporali, adolescunt in fide et pietate, veluti tenelli surculi in altum crescunt et pro incremento huius ecclesiae per suos moderatores cultivati in dies magis magisque extenduntur, perficiuntur, elevantur. Nos vero qui in hac typographiae officina strenue desudamus, gratia Illustritatis Vestrae sumus quid sumus, tamquam e nihilo erecti.» Citați Cicerone și Seneca. «Praeivêre quidem nos alii sua contestaturi vota, et non animo... Ita in hoc onomastico die, 29 videlicet iunii anni currentis millesimi septingentesimi sexagesimi, Balasfalvae dum demisse vovemus.»

Iscălesc: «humilimi servi Petrus Tekeld cum reliquis typographis». — Blaj, Bibl. canoniculuî I. M. Moldovan.

19. Epistola consolatoria ex divinitus inspiratis Scripturis opera Ill[ustrissi]mi ac Rev[erendissi]mi domini P[etri] P[auli] Aaron de Bisztra, episcopi fagarasiensis, ad tempus tribulationum pro sui gregis utilitate collecta et adaptata cumque eiusdem benedictione valachico nuper vulgata, nunc rursus latino idiomate typis edita, Balásfalvae, anno MDCCCLXI, per Ioannicium Endrédi, diaconum. [E dedicată lui Buccow, intrat în Alba-Iulia, de Buna-Vestire a calendaruluî vechiû. I-a văzut scrisorile de pace.] Vidimus insuper eodem die quo isthaec ecclesia filio tonitruî sacratum agit diem, sub fulguris tonitruique figuris te Salisburgii pacis auspicari symbola... Opusque quod nuper noster praesul pro interna animarum sibi creditarum pace vulgari sermone ediderat, nunc latine donatum in contestationem perpetuae nostrae cum sancta romana Ecclesia unionis nostraeque adversum te clientalis observantiae pignus, tibi damus, dicamus et offerimus. Clientes infimi scholastici balásfalvenses.

[Urmează epistola Episcopuluî către credincioși. Se citează: Mineiul de Rîmnic, Viețile Sfinților, Pravila. «Cum quodam Nilo, anno proxime lapso Rimikii (*sic*) in Valachia valachicis

typis vulgato.» La urmă, lista cărților citate, «a non unitis recepti»: Biblia din 1688, Pravila din 1652, Mineiul de Rîmnic, 1737, Triodul din București 1747, Penticostariul din Rîmnic 1743, Octoihul din Rîmnic, 1750, Orologiul, *ibid.*, 7253 (1745), Liturghia din București 1747, Mărgăritul din 1691, Vietile Sfinților, Iași, 1682.]

Blaj, Biblioteca canonicului I. M. Moldovan.

20. Exordium et definitio sanctae oecumenicae synodi florentinae, ex antiqua graeco-latina editione desumpta et ab Illustrissimo ac Reverendissimo d. P[etro] P[aulo] Aaron de Bisztra, episcopo fagarasiensi, ad sui gregis utilitatem, maius nempe Unionis argumentum, adaptata cumque eiusdem benedictione prius valachico, nunc rursus latino idiomate typis edita, Balasfavae, apud Sanctissimam Trinitatem, anno 1762.

[Dedicăție lui Buccow, «victor, pacis exarchus», purtător al ramurii de măslin, adevărat Νικόλαος.] Audivimus Te deinceps pro perenni futurae etiam tranquillitatis stabilimento, pleno procerum huius provinciae consensu, nationalem militiam erigere volentem, ad apostolicum Regiae Maiestatis thronum tantisper fuisse regressum. Videmus nunc, post secundum tuum ab eodem apostolico Throno descensum, ipsam Regiae Maiestatis plenitudinem et adversus hanc nationem gratiae et clementiae caesareo-regiae complementum tecum plane descendisse: dum in erigendo praedicto nationali subsidio, novo prorsus, eoque salutari, concordiae modo hoc cum imperio sacerdotium coniunxisti; unde ecclesiastico-politica haec graeci ritus catholici natio, realiter iam pacem possidens, caeterisque eandem nunc et in futurum, te gubernante, procurans, pleno animi sui gaudio ecclesiasticum illum decantare valebit hymnum...: «Gloria in altissimis Deo»... Et, cum, iam firmato per regium quoque assensum hoc tam salutari subsidio, concordiae pacis alumni, iam uniti pedetentim legantur et conscribantur milites, scientes scriptum esse.

[E ruptă pagina următoare.]

Apoi prefață a lui Petru Pavel Aaron către credincioșii săi. Se citează *Pravila*.

Blaj, Biblioteca canonicului I. M. Moldovan.

21. Xilografie, supt care se cetește: «Icoana preasf[i]nte[i] Născătoarei de D[u]mnezeu carea aŭ lăcrămat în Ardeal, în sf[ă]nta Mitropolie al Blajului; anul 1764, Martie 18. Petru P., tip[o]gr[af].

22. *Ceasoslov* din București, 7275 (1767).

23. *Molitvenic*, 7276 (1768).

24. *Bucoavnă* pentru deprinderea pruncilor la cetanie și la temeiul învățaturii creștinești, iproč cu bl[a]goslovenia Exțeleanții Sale prea-luminatului și preaosf[i]nțitului Domnului Domnă G. Grigorie Maeră, Vlădica Făgărașului și alău prea-înnălțatei chesaro-crăești și apostolicești Măririi sfeatnică dină lăuntru, iproč, iproč, tipărită în Blajă, în tipografia M. B[unei]-Vestiri, Fevruarie 16, ani de la H[risto]s 1777, de Petru Popovici Răimničanulă, tip[ograf].—Blaj, Biblioteca canonicului I. M. Moldovan.

25. *Catehismul cel Mare*, cu întrebări și răspunsuri, alcătuit și întocmit pentru folosul și procopsala tuturor școalelor normălești a neamului romînesc, de Gheorghie Gavriil Șincai, directorul și catehetul școalei ceî normălești din Blaj și ceall. În Blaj, cu tipariul Seminariului, 1783.

Cuvînt înnainte: «Și s'ar fi și rădicat în anul de curînd trecut 1782 școală normălească în Blaj, a căria director fuiă însuș orînduit de la înnălțatul crăescul Guberniu». De aceia scrie cărțile de școală. «Ceî seraci de carii mai mulți se află în neamul nostru de cît bogați... M'am sirguit cît am putut ca de la cuvintele și vorbele ceale tocma romînești nicî cum se nu me abat și depărtez, ci se le aleg, după cum pre unele locuri mai bine vorbesc romînește decît pre altele, precum am și făcut,— nu pentru altă ceva, fără numai ca prin normă, pre carea după prea-înnalta voe a chesaro-crăescului Maiestat trăbue se se îndreapte toți oamenii, se se îndreapte și se se

sporească și limba noastră, precum și a altor neamuri. Drept aceeaia tu, carele veî ceti cartea aceasta, nu me judeca pentru cuvintele și vorbele care doară ți s'ar vedea noao sau streine. precum au făcut, fac și vor face unii cariî în viața lor nici atîta n'au făcut pentru binele de obște, ci numai au zăcut și au cîrtit pre alții, pizmuindu-le numele și lauda care pe dreptate le-au căpătat prin lucrurile ceale bune, ceale făcute pentru obște, ci o iă, o cetește, și, dacă veî afla într'însa vr'o sminteală, carea se fie adevărată, o iartă, aducîndu-ți aminte că tu încă poți în multe sminti »

26. *Norma* adecă rînduiala veniturilor patrahirului care s'au hotărîtu prinu milostivulu crăescu reșcriptumă, adecă poruncă împărătiască ce s'au dat în 23 de zile a lui Septeamvrie anulă 1784 peantru lăcuitori neuniți de leagea greșască, fie cătane, fie provințialiște, și peantru popii lorū.

Peantru cununie, fără deschilinire a căsătorii, cea d'inūtîi, de a doaa, sau de a triia, tocma și într'o întîmplare ca aceeaia, cîndu văduva să mărită după holteaî tinărū, sau văduvoiułū îșu logodeaște lui-șu feçoară, peste totū să să plătiască — fl. nem., 30 crei[ari].

Păntu îngropăcunea prunculuî, până cîndu iasă de șapte ani, împreună cu blagoslovirea api, — fl., 24 crei.

Peantru îngropăcunea feaței ce au trecutū de șapte ani în susū, fie sau bărbatu, sau femeae, de va fi mai cu aveare, 2 fl., — cr.

De va fi de mijlocū 1 fl.

De va fi mai săracū — fl., 30 crei.

Iară de la cei ce sîntū de totū săraci, nimica plată să nu să iă, ci în darū să să îngroape; și despre ačasta maghistratușurile locurilor, și mai mare peste legheoane, și peste reghimenturi acuratū să ia samă.

Aceastea slujbe sfînte, care acuma vorū veni înnainte, nime altulū va fi detorū a le plăti, fără numai acela care dinū a sa bună voe și rîvnă li-are pofti.

Fieștecăruiia preotū, de va chematū, afară de paroh, și va fi la petrecaniia mortuluî — fl., 7 cr.

Cine arŭ vrea sǎ sǎrbiascǎ sǎrtǎtoarea (*sic*) sau prazniculŭ sfîntului sǎu, peantru blagoslovirea ferturilorŭ, a grǎului ŝi a colacului sǎ plătiascǎ — fl., 3 crei.

Peantru molitva ŝi stropirea cu sfeŝtanie a cǎsi unde aŭ zăcutŭ muere chendelǎ — fl., 7 crei.

Peantru o lăturghie — fl., 12 crei.

Care pofteaŝte rugăcŭnele celea de patruzăci de zile care sǎ facŭ dupǎ sŝrŝitulŭ lăturghii, adecǎ parastasŭ — fl., 30 crei.

Peantru pomelniculŭ morŝilorŭ peste anŭ — fl., 12 crei.

Cîŝi stîlpî a evanghelii vrea cineva sǎ sǎ cetiascǎ peantru mortŭ, peantru totŭ stălpulŭ — fl., 30 crei.

Peantru cetirea a toatei psaltirî, 1 fl.

Peantru un paraclisŭ — fl., 3 crei.

Cîndŭ umblǎ cu cruca la Bobotiazǎ pe la cǎsi, botezǎndu — fl., 3 creiŝari.

Care va vrea ca în toate Duminecile în casa sa sǎ sǎ facǎ apǎ sŝinŝitǎ, va plăti peste anŭ, adecǎ peantru 52 de Dumineci, în care sǎ va blagoslovi apa 3 fl., 7 crei.

Iarǎ care mai ararŭ va pofti aca blagoslovire, va plăti deschilinitŭ pe fieŝtecare blagoslovire — fl., 3 crei.

Protopopului, peantru ce va da testamonie la prilegŭlŭ cǎsǎtoriei, cǎ s'au strigatu-sǎ în bisearicǎ de trei ori — fl., 7 crei.

Peantru unŭ sǎrindariŭ întregŭ 5 fl.

Peantru jumătate de sǎrindariŭ 2 fl., 30 crei.

Peantru paruzie care de bunǎ voe sǎ face la mǎnăŝtirî, la parohii, sau la vlădicî, cei ce nu sîntŭ porŝiaŝi sǎ plătiascǎ 37 fl.

Iarǎ cari sîntŭ porŝiaŝi ŝi cǎtanele de pe la marginǎ, adecǎ militariî, începîndŭ de la strajemeaŝterŭ în josŭ, paruzie nu mai multŭ va plăti fǎrǎ 12 fl.

Însǎ ca popi tăcŝile, adecǎ preŝurile aceastea, nice a le mai rădica, nice dupǎ voia sa a le lua, sau care n'aŭ fostŭ în obiçaî, a le aduce în luntru, sǎ nu fie slobozi, tare sǎ porunceaste.

Mîncǎrile cealea peste măsurǎ, ŝi uspeŝele ceale cu cheltuelî mare, cari sǎ facŭ la praznicile Sŝuntului (*sic*), sau a patro. n. lui familii, la nunte, la îngropăcŭni, ŝi la botezulŭ pruncilorŭ, tocma sǎ oprescŭ, aŝijdirea ŝi cinstea saŭ darulŭ care

proști la nunte de la mire și de la frații au fostu obiçnuită a ceare, de'iça înnainte să opreaște, și întru atăta să strînge, ca mirele sîngurū mireasi peantru încreaderea căsătorii acelu darū să-lū deae, și nu mai multū întră proști, ci, de vor fi mai bogați, până la 1 zlotū.

Iară, de vorū fi mai săraci, până la 7 cr. să poată dăru.

La Sibiiū s'aū tipăritū prinū Pătru Bart. [După exemplarul în proprietatea mea; 2 foi în 8° mare.]

27. *Poslanie* saū dreapta oglindă a păcii, dragostiī și unimiī, prin carele cu dreapte dovediri ceī uniți să mîntuescū de hulele carele lor li să aruncă, iară neuniții, nici iritici a fi, nici shismatici, mai ales în neamul romănesc, a nu să putea aeve zice, să arată [adaus manuscript: mai anteu latinésce tipărit in Viena, in 1786; opul lui Niceta ¹ Horvát, canonicul eclesiarcu a beserici catedrale a Oradii-Mari, érô] acum [*idem*: în limba romana] întăi tipărită în împărătească cetate Vienna, prin cinstitul și de neam Iosiv de Curțbec, tipograful împărătesc, la anul de la H[risto]s 1787. Pentru a neamului rumănescū folos și mîngăiare. [În prefață se spune că s'a publicat cartea pentru că «cu aciastă poslanie prea neamul mieū cel întristat și dosădit a-l înbucura am propus».] Se păstrează numai 168 de pp.

28. Viena, 30 Ianuar 1787. Decretul lui Iosif al II-lea pentru serbătorī ². — În proprietatea mea.

29. *Pravilă de obște* asupra faptelor reale și a pedepsiriī lor, tipărită în Vienna cu tipariul lui Iosifu noblu de Curțbecu, împărătescul și crăescul al Curții tipografu, 1788.

[Ca prefață, e decretul imperial din 13 Ianuar 1787.

Pe copertă, se scrie, pe la 1803:] Scrisă în cathalogul chârților lui Petru Rátz.

¹ O scurtă notiță asupra lui (canonic de la 23 Maiū 1777, + 8 Februar 1789), în *Enciclopedia romîna*, II, p. 725. Contemporani il pomenesc între scriitorii bisericești (*Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea*, II, p. 409 — după Samuil Klein, în revista *Instrucțiunea publică*, p. 72).

² V. și n° 26.

30. Dezvoaltile și tălcuitele evanghelii a duminecilor, a sărbătorilor și a oareșcăroră zile, spre trebuința cateheților și a dascalilor neuniți ce să află în mare prințipatulul Ardealului prină Dimitrie Eustathieviciu, directoriului școalelor neunite naționalicești în limba rumănească puse și întocmite cu blagoslovenia preasfinți[tu]lui domnului Gherasimă Adamovicu, episcopu neuniților în Ardeal. Să vinde fără legătură cu 14 crețari, Sibii, la Petru Bartu, chesaro-crăesculă privileheatulă tipografu a cărților celor șholasticești neunite ruminești, 1790.

[Autorisația de tipar a consistoriului e din 1789¹]

31. *Octoiul* din Blaj, 1792.

32. *Calendarii* la anul de la Nașterea lui Hristos 1794, cari e prost², cuprinzând în sine 365 de zile, făcut spre întrebuintărea norodului slaveno-sărbesc și ruminesc cari se află în Ținuturile chesaro-creești a leagii Răsăritului. În Vienna, la slaveno-sărbeasca-romaneasca privilehiata tipografie. Le gat stă cu 12 crețari.

[Cuprinde, în partea literară:

«Cei doă ecscesuri a Amerii, o istoriolă adevărată, supra cele doao eșiri din măsură a iubirii, tradusă de pre alte limbă»³.

33. *Filosofia cea lucrătoare a rânduialelor dreptului fi-rei*, II, Sibiiu, Bart, 1800.

34. *Theologia dogmatică și moraliăscă, despre taina căsătoriei*, după învățatura bunilor credinșoi dascalii, întocmită cu mărturiile din Sf[ă]nta Scriptură, SS. Părinți și din trădaniia Bisericii întărită, spre învățatura clerului celui tînăr ruminesc așezată, tipărită . . . , în Blaj, la Mitropolie, anul 1801 [și cu arabice], cu tipariul Seminarului⁴.

¹ Nu era cunoscută până acum această carte a scriitorului brașovean, despre care am dat știri în *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, în *Sate și preoști* în *Brașovul și Româniș* și în vol. precedent (v. tabla comună).

² Ordinar, *nevisect*.

³ Traducere din ale lui Clain. Cf. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea* II, p. 172 : scrisoare a lui despre această ediție.

⁴ Altă traducere a lui Clain. Cf. *ibid.*, II, pp. 169-70.

35. 1805. «Rugăciune în vreme de foamete și de războiu.» — Tipărită.

36. Povățuirea către economia de câmp pentru folosul școlilor românești celor din Țeara-Ungurească; Buda, 1806, Tipografia Universității.

37. *Polunoștința* din 1808.

38. Forma clerului și a păstorului bun, după învățătura Domnului nostru Is[us] H[risto]s, păstorului celui bun, pilda SS. părinți și dascăli, cu strădanie, etc., Ioann Bobb..., așezată în Blaj, la Mitropolie, anul 1809, cu tipariul Seminarului.

39. A Thomii de la Cămp, de urmarea lui H[risto]s patru cărți..., tipărită în Blaj, la Mitropolie, anul de la H[risto]s 1812, cu tipariul Seminarului.

[Prefața e iscălită de «Vlădica Ioann» (Bob). Urmează o dedicație către el, semnată de «cei mai mici între preoți, fii Exselenții Tale, canonici a Scaunului episcopesc, profesori: Vasilie Filipan, a canoanelor, Dimitrie Vaida, a moralîșului și a pastoralîșului, Dimitrie Caian cel mai tinăr, a dogmaticii, Theodor Pop, a SS. Scripturii, Gavriil Stoica, al dogmaticii al doilea... Binevoind Exselenția Ta ca această cărțea, cu chieltuiala Exselenții Tale tipărită, să o dăruiești clerului spre învățătură, supt titulu examenilor acestui an, ai poruncit noao celor ce învățăm și procopsim tinărul cler în ceale de lipsă la treapta preoții, să punem acia theseșurile învățăturii ¹].»

40. *Triod* de Blaj, 1813.

41. *Euhologhiul* de Blaj, 1815.

42. *Strastnic* de Blaj, 1817.

43. *Deutsch-wallachische Sprachlehre* de Molnar, ediția a 3-a; Sibiiu, 1823 ².

¹ Și pentru această traducere a lui Clain, v. o. c., II, p. 412.

² V. o. c., II, p. 289.

44. *Biblioteca romanească*, partea I, 1829, «cu închipuirea prințipului Dimitrie Cantemir». Dedicatie către Mitropolitul Dionisie. Colaborator al lui Carcalechi e Bojinca. Se anunță că cele 12 părți costă 4 flor., 48.

Se începe cu *Istoria Romanilor*. Bojinca mai anunță: «Diregătoriul buneii crescere». Urmează *Viața lui Dimitrie Cantemir*. Se pomenește Barbu Văcărescu, «cel ce a cinstit 90 de mii de lei la scoalele Bucureștului». La Pesta, de vre-o cincî-șese ani, «în tot anul să află cite 15 până la 25 de studenți români cu deosebite talenturi». Se cer burse pentru alții. Se laudă pictorul C. Leca, care e abia de un an la Viena.

Volumul II e din anul 1829. Dedicatia se face lui Grigore de Băleanu. Cuprinsul e: *Istoria Romanilor*, *Istoria lui Radu Șerban*, traduceri din nemțește.

Volumul III, din 1830, e dedicat lui Alexandru Filipescu, «ca un iroă pentru dreptul patrii». Dă «Cuvîntarea de rugăciune a nației romanești către strălucii boeri a Țerii-Romanești și a Moldaviei, întocmită de Emanuel Gojdu, jurat a Ungariei, la tabla cr. avocat»: «Voi, dreptelor stîlpări romanești, voi adevăraților strănepoți a mult-vestiților Romani, ați înfrînt pe vrășmași... Aveți doă prințipaturî binecuvîntate de Dumnezeu, aveți din însuși sînul nației voastre doă căpetenii stăpînitore, aveți patrii fericite care cu însuș pămîntul Hanaan se pot bărăbări, aveți o limbă națională dulce și prea-plăcută, carea e cea mai credincioasă și cea mai de aproape fică a vechei limbî romane». Vine apoi un studiu despre Mihaî Viteazul, de Bojinca.

Volumul IV, din 1830, e dedicat lui Veniamin Mitropolitul. Urmează *Istoria Romanilor* și *Istoria lui Mihaî Viteazul*. Iarăși se laudă C. Leca, care a zugrăvit moartea lui Mihaî Viteazul «pe o pînză de un cot și jumătate de mare», dărîind-o școlilor din București. «Dialog între doi tineri romanești.» În el se arată starea lucrurilor în principatul muntean: «Țarani și plugarii sînt foarte supuși și apăsați de zapci. O academie [în București], întru care am avut și eu norocire a auzi ecsamene de obște în 20 Iulie 1827, întru

care au fost de față și prințul în cel mai mare ținut, cu toți boierii patriei, ascultând în limba patrii filosofia, retorica, gheografia, loșica, gheometria, alilodidactica (înprumutată-învățătură), dar, cînd au venit la legile romane, au fost cea mai mare prevedere, și cu lacrimi ascultă tot însul legile strămoșilor noștrii Romani; aceluia ce numai o picătură de sînge de Roman au avut, i-au pricinuit cea mai mare zi de bucurie, dînd toți profesorii cîte o cuvîntare publică, din care s'au și tipărit în Filosofia românească ce s'au tipărit de d. profesor Efrosin Peteca, și una ce s'au zis de d. profesor Simeon Marcovici se vede în partea a treia a bibliotecii¹. Și altele se vor da. — Venitul vechi al școlii era de 130.000 de lei pe an; s'a adaus acum cu vre-o 60.000 de la venirea ca efor a lui Alexandru Filipescu. Barbu Văcărescu a dat 90.000 lei «pentru înmulțirea cărților românești». «Mare mulțămire să aducem răposatului Lazar, că dînsul au început a sămăna grîul cel curat, din care acum secerăm». Acuma se hotăresc 500.000 de lei pe an pentru școli. «S'au făcut în Slatina și Craiova, unde să da învățături înalte. — Ce profesor este acel Grigorie Pleșuianu, că văz multe cărțicele românești de dînsul, pentru lumina neamului? R. Un tînăr prea învățat și scolar al răp[osatului] Lazar, și acum o se tipărească tot acel tînăr și *Telemahu* românește cu 24 de icoane. — Eă auz, frate, că acolo ar fi un lucsus foarte mare. — R. Cu adevărat mare și nesuferit, dar și la acîsta nu sînt de vine Romîni, ci Grecii, că ei au adus mîndria între Romîni și au stricat portul cel romanesc național, și l-au prefăcut în cel turcesc, dar acum și acesta se va îndrepta.» — Despre spitalele bucureștene: Pantelimon, Cișmeaia lui Mavrogheni, clădită pe un loc dat de Banul Grigore Băleanu. «Auz că [Banul] are un patriotism mare, și am cetit

¹ E intitulată «Cuvînt ce s'au zis la deschiderea școalei naționale din București, în 1827, Sep[temvrie] 15 de d. Simeon Marcovici, profesor de matematici în numita școală.» Se spune că Marcovici a învățat șapte ani în Paris, «care fără greșală poate să să numească săvîrșirea omenirii». «Limba, numele năruvirile și chear portu nostru sînt dovadă netăgăduită pentru cea mai proastă și ticăloasă ființă că ne tragem cu adevărat din Romani.»

și într'o «Povățuire a Tinerimii», ce s'au tipărit în Buda¹, și îi este dedicată, unde văd că multe vrednicii de laudă ar fi făcut. R. Acest nobil cu adevărat este născut pentru apărarea și norocirea patriei, că nu caută nici-un interes de metal, ci numai dreptatea neamului și luminarea tinerimeii romane.» Are un fiu Hatman și altul la Paris. Se laudă Iancu Văcărescu, «un Anacreon românesc». Se vorbește despre tipografia Mitropoliei «și cea politicească privilegiate, supt eforia a doi vrednici boeri». *Curierul* se tipărește la Mitropolie: Se pomenesc ca iubitori de literatură Gheorghe Oprian și C. Breboveanu, «negoțitorii, regulat»: «Pe acest om deacă l-ar cunoaște Stăpînirea, cu adevărat i-ar încredința finanțul negoțătorii, fiind Român adevărat și pentru patrie aprins.» Din partea sa, Solomon e un «adevărat ostaș românesc, cavaler și comandant catanelor românești». Nu se uită Mitropolitul Veniamin și Asachi. Se menționează pentru Moldova Tipografia Mitropoliei unde se tipărește *Numa Pompiliu*, cea de la Neamț, unde apare *Descrierea* lui Cantemir. Biblioteca promite din partea ei «Viața lui Ștefan-cel-Mare», «Călătoria lui Martineli la Paris» (întîia oară dată la lumină de Zaharia Carcalechi).

La urmă vin prenumerații, între cari la Iași: «De mărit neam născuta Doamnă Maria de Drăghici . . ., Domnul Vasilie Alecsandru . . ., Marele Postelnic Manolache Drăghici, Marele Agă Constantin Drăghici . . ., Căminarul Costachi Negruț . . ., Sărdarul Grigorie Drăghici . . ., Sărdarul Vasilie Drăghici . . . Botoșani: dumnealui Ioan Dimitriu, psalt și dascal școalelor naționale.» Se anunță «Fabule în versuri de d. Moisi Bota» (Buda)². De același, Cuvînt la instalarea episcopului Nestor Ioanovicî, «Calendarul românesc cu litere latinești de d. Stefan Niagoi» și *Antropologia* lui Vasicî, «mediținar»³. Anunță și un calendar cirilic pe 1831, cu lupta lui Huniade «și cu povești de a lui Napoleon Bonaparte», pentru 24 cr.

¹ V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 526.

² Cf. *ibid.*, II, p. 471.

³ A apărut la 1830, în adevăr. Cartea are numai prenumerații din Ardeal și Ungaria.

de argint, «Doi prunci părăsiți, o istorie morală de I. Theodori» și *Telemacul* lui Pleșoianu.

45. [1829.] Calendar (pe al doilea an) cu litere latine, dedicat lui «de bunu genu născutu-lui Domnu Georgiu Mucio, localu-lui-directoru a scole-i romanesci și grecesci din Pesta, qua adevăratu-lui patronu al aquestu-i calendariu». Ieșind și anul trecut, «sântă datorințiã darè a fi am ținut... Și despre aquèsta am fostu cercetat, qua țesetura aquestu-i calendariu si o invrèstetu, unu sau doi ani, și cu scrisóre-a cirilicéscá, qua o méđilócire, prin quaré mai ușor și fórá¹ dif[erén]tiã fieșque quare Romanu, trágènd folosu-l din iel, sà se agiungà doritu-l scopu.» Urmează un «Dialogu séu vorbire între invéțiãtoriu și scolaru despre Romani și Romàni séu Daco-Romani». Are și ilustrație : o casă cu doi cîni și soarele, cu devisa : «din întuneric lumină». Aruncă cuvîntul Rumun (răspîndit «prin flocoasele gurî ale unora»), citînd prea lăudata istorie a nemuritorului Petru Maior» și aducînd înainte pe «collisali» = călușari, precum și versurile despre ei făcute, la jocul a unsprezece flăcăi, «la începerea bătăli frânțosesci».

«Saltă, măi Romane, saltă,
Ca jucarea cea naltă,
Jucarea cea rumanească,
Fiecine s'o cunoască.
Așa Romulus striga,
Cu picioru 'n pămînt da,
Cu soțiile ce-avea,
Cînd citatea o făcea.»

Termină cu urări pentru Împăratul Francisc. Răspuns și la cartea germană din 1827, Buda, a lui S. T. : «Arătarea că Vlahii seau Rumîniî nu-s de viță Romanii, și că rădăcină aceea din limba lor slavenească mestețată cu talianească nu se urmeaze,— din limbă nemțască pre cea rumîniască întoarsă și cu mai multe mărturie înmulțită prin S. T.» (traducere a unei cărți din 1823). «Autorul ei se numeră între Aristotelii (nebuniî) a seculuî noăsprezece, a căruia creeri prin doctoriile nalt învățatuluî domn Damastin T. Bojinca din anul 1827 și 1828

¹ Unele din aceste semne, ca în cuvîntul de față, au forma de virgulă.

deplin s'aū vindecat.» Citează, deci, de acesta, «Animadversio in dissertationem hallensem sub titulo: Erweiss, dass die Wallachen nicht roemischer Abkunft sind, etc., vom k. Rath v. *** 1823 editam. Respundere desgursetor (?) la cirtirea que in Hale in anu 1823 sub titulo: Aretare quumche Romanii ambe-loru Dacii nu sūnt viṭa de Romani, de cr. Consiliar, de *** făcută¹». Discuṭie despre numele «Vlah». Controversă dacă trebuie să se scoată buchile. «Aceasta nu noi, fătul mieū, vom face, ci timpul... Literile nu fac legea, ci sīnt numai unele sāmne prin care īnsāmnm vorbele limbei. Că de ce poartă el vestminte frāncescī aū turcescī, de ce cumpără īn casa sa vase și scule de la vīnzătorī de altă leage, aū doară este el pentru aceia Frānc seaū Turc? (p. 111)... În Bucovina se află un lesicon și o gramatică cu literile latine de Măria Sa (fie-ertatul) consilier Budai, a căroră urzire, după cum unī din persoanele cele luminate cu sciīntă (care le aū văzut) mărturisesc că eșirea la lumină acestor duoă cărṭi va lua īnteiū loc².» Citează gramatica din Sibiiū a lui Eliad. Face glume cu grupa litere = literatură, de o parte, iar, de alta, slove = slovenire. La urmă se arată folosul literelor.

O altă parte dă statistica Romīnilor și Sirbilor din dieceșele Arad (292.897, față de 11.621), Timișoara (254.540, față de 170.432) și Virșeṭ (220.746, față de 28.959). Vin apoi «o istorie» (anecdotă), «epigrame, monoloage». Tocmai la capăt: «Scurta ortografie a linbei daco-romană cu stre-moșescile latinescī litere, 1829» (și īn nemṭește). Se cetește un: «Imprimatur de I. Theodorovits», din 13 Octombre 1828. Nu lipsesc nici modelele de caligrafie latină.

46. Diregătoriuł bunei creștere, spre īndreptarea multor pārinṭi și folosul tinerimeī romane ṭesut de Damaschin T. Bojīncă, Buda, 1830.

47. Trista predicare care la īngroparea Ecțelenții Sale prealuminatei și prea-mărituluī domn Ioann Bobb de Kapolnok-Monostor..., īn luna lui Octomvrie, la 7 zile, 1830, īn

¹ V. o. c., p. 265.

² V. *ibid.*, pp. 302-3.

s. mînăstire a Blajului s'aũ cuvîntat de Theodor Pap de Ujfalu, 1830, Sibiiũ, Hochmeister.

[Se pomenesc nepoata lui Bobb, Hristina Dunca, și fiii ei, apoi Gheorghe Bob, paroh și vice-protopop în Turda. Numele de Ungurî sînt scrise cu litere latine.]

48. «Widerlegung der Abhandlung welche unter dem Titel vorkômmt: «Erweiss dass die Walachen, etc.»¹, verfasst von E. Murgu»; Buda, 1830.

49. Poemation de secunda legione valachica sub Carolo barone Enzenbergio. Magno-Varadini, excusum in officina typographica Ioannis Tichy, 1830.

50. Psalmii traduși din evreiește de canonicul Teodor Pop; Blaj, 1835.

51. Preatenul saũ voitoriul de bine al pruncilor și al tinerimii romanești, o carte de cetire foarte folositoare, care pre sama școalelor și a norodului romanesc din nemție spre romanie aũ tradus-o I. M. Mecheși, paroh evanghelicesc la Ruscioriũ; Sibii, 1837, Hochmeister.

52. Cărticica năravurilor bune pentru folosul și trebuința tinerimeii, de pre nemție în rominie întoarsă de Moisi Fulea, directorul școalelor neuniților din Ardeal, protopopul 2-lea a Sibiiului și consistorial asseassorul; Sibiiũ, 1837, Gh. Klosius.

---

¹ V. maĩ sus, n • 45.

II.

INSCRIȚIȚI ÎN ORDINEA ALFABETICĂ.

I.

Abrud.

A. Biserica unită.

1. Pe un *Antologhiu* din 1737 :

Anii D[o]mnului 1738, lun[a] lui Maiu în —, de aciasta scriem să să știe cum aciastă sf[ă]ntă [carte s'a cumpărat] în 28 fl. ungureșt[i] de l[a] popa Ieremie din Cluj, și o aũ cumpăratũ Abrudenii besereci lor, și bani ce aũ rămas saũ cari i-aũ lăsat răpăosații c[t]itor[i] ai s[fin]tei beserici Abrudului cu pomenire veșnică : Gîrca Dumitru, nemeș din oraș, 1, și Toma Simion din satul Abrudului ; și jumătate s'aũ dat dispre partea orașului, jumătate dispre par[tea satului], pîntru ca să le fie pomană veșnică [a celor] numiț mai sus. Luna și zioa sintu scriș mai sus. Tobiaș pop[a] Nicolae cel tinăr din Abrud.

Aciasta carte iaste a sfintei biserici unite din Abrud, fiindũ parohũ sfintei bisearici Tobiasũ Alexandru, și diiacũ fiindũ eũ la bisearicã : Nicolae Popovici, Cîcmăian ¹ (*sic*), și lăcuitoariũ în casa sfintei bisearici.

S'aũ scrisũ de mine, smeritul și mult-păcătosul robul lui D[u]mnezeũ Nicolae Popovici, Cîcmăian ; Dicheamvrie 24 zile, anno 1800.

Ich schripsis Nikolaus Pop von der Abrudban, Tsikmujan.

2. *Catavasierul* din 1824.

3. Pe *Chiriacodromiul* din 1699 :

Aciasta sfintă și d[u]mneziască carte ce să chiiamă Cazanie iaste a sfintei bisearici unite din Abrudbaniia, fiindũ într'a-

¹ Din Cîgmău.

ceaia vremea preot Tobiasu Alexandru, în zilele înălțatului
Împăratu Franțiscus . . . , a. 1800.

4. *Evangelia* din 1817.
3. 5. Pe un *Evhologiu* din 1784:
Acias[ta] carte iaste a [păr]intelui popa Alexandru Tobias,
paroh în Abrudü; 1801.
6. *Penticostariul* din 1743.
7. *Polunoștința* din Rîmnic (?).
8. *Strastnicul* din 1817.
9. *Triodul* din 1813.

B. Biserica ortodoxă.

4. 1. Pe o icoană la catapeteazmă:
S'aü zugrăvit de Dimitrie Dimitriu zug[rav]; 1838.
5. 2. În *Mineiul* de pe Ianuar:
[1786], fiindü dascäl eü, Ioan Popovicü, normalişü neunit,
ot Aprudü.
6. 3. În cel de pe Mart:
1822. Teleguț Toader, din satul Abrudului, dascal . . .
Broina Todor.
S'aü scrisü de mine . . . Necolae Popovicü, Cîcmăian, uceni-
cul j. Ioan Fulea de la Belgradü, fiindü dascal neunitü eü înü
Abrudbania . . . Moisi Nistea, paroh la Buciumi . . .
7. 4. În cel de pe Maiü:
1782. Dascäl Avraam Muntean, unit.
8. 5. În cel de pe Iunie:
[1803], m'am întocmit eü cãntorü.
9. 6. În cel de pe Novembre, din 1778 (1779):
Sf[î]nții Sale părintelui protopop Ghedeon Nichiticu.

Acest sfânt Mineiü iaste a sfintei bisearici a legi grecești
neunite din slobodulü și privelighiatul oraș Abrudbania, fiind
parohi la acïasta sfântă bisearică pe vremea cînd s'aü cum-
părat aceastea 12 dărabe de Mineae Iosif Adamovicü și popa
Petru, din Feaneș mai nainte lăcuioriü, și, după răpăosarea
popi Petru aü fost paroh la acïaste parohie popa Ioan Micü
de la Vinügard, care popa Ioan Mic numai în doi anü aü
fost aicïa parohü, și de aicïa s'aü mutat paroh la Sibiel, în
Märjinime, și după răpăosarea și a protopopului și paro-

hului Iosif Adamovici, pă care bine aū voit D[u]mn[e]zeū a-l chema la veacīnicile sale lăcașurī, la 26 Ianuarie 1790, într'acestaș an 790 s'aū preoțit feciorul său Nicolae Adamovici pe parohia aciasta neunită Abrudbanii, și līngă numitul preot Nicolae Adamovici la 22 Mai 1799 s'aū așezat preot și paroh la aciastă parohie și Dimitrie Adamovici, tot fecior răpăosatului protopop Iosif Adamovici.

[1788, dascāl Nicolae Adamovici.]

7. *Octoiul* din 1760.

8. Pe un *Penticostariū* din 17— :

S'aū scris de mine smeritul și mult păcātosul Gheorghie Popovici, dascal normalicesc și cantor neunit în vestit oraș Abrudbania.

Todor Huțovici din Poeni.

Gheorghie Popovici din Deva, dascal normalicesc.

9. Pe un *Triod* din 1761 :

La anul 1817 . . . s'aū vāndut pātrariul de grīu, care ține 24 de copurī, aici în orașul Abrudbania cu 24 de zloțī . . . , și cucuruzul cu 20 și cu 21 . . . , funtul de carne de vită cu cīte 12 crāițarī, carnea de porc cu cīte 30 crāițarī, dar carne de porc foarte arare orī să afla, că nu era cu ce ținea și ingrāșa porciī. În vreme aciasta umbra banī împārātești: pu-līnce, galbinī de aurī și husoși, adecă . . . banī de hīrtie, așa numită valută. Iară și cu banī de hīrtie așa-numită băncută . . . Scumpeatie crescusă și să lāțisă, încit murea oamenī de foame.

[În 1804 s'a pus] «frasānul cel de līngă crucea de piatră a răpăosatului și, ca în viața, protopopului neunit eparhii Abrudului, Iosif Adamovici, și a preoteasiī acestuia, răpăosatiī Almășan Marinca, dript oltarul bis[e]riciī . . . Casile lui Bālos Nicolae . . . Ceī trăī frasini . . . Trăoșul [= finațul] doamniī Rācoșoi . . .

[1837]: slobod și preveleghiat oraș . . .

[1805]: Ex libris sanctæ ecclesiæ disunitæ græco-catholicæ abrud-banyensis. Petrus Szumutz, parochus cornensis . . .

Mai în gos subscribensul . . .

[1817, visita Împăratului Francisc și a Împărătesei.]

Aū fost spre vedere și la Roșia la băi și anumit la cetatea.

10.

11.

(22 August st. v.), la amiază, întorcându-să iarăși aici în oraș. [Apoi merge la Zlatna.]

II.

Abrud-Sat.

12. 1. Pe un mormînt :
Aici s' odihnește r[ă]posatul în D[omnul] Costandin Bidiguț, a[nii] vieții] 80; s'au mutat din lume, Octomvrie întia zi, anul 1828.
2. Pe altul, Bidiguț Ioanas, 1826.
3. Altul, din 1813.
4. Pe altele : Drumariu Elisabeta, 1827.
5. Nicolae Bălăguț, 1827.
6. Și altele din veacul al XVIII-lea.
7. Icoane la catapiteazmă din 1790-4, cumpărate de Mece Gavriil. Una e făcută în «1794, de mîna mea cîa de țarnă, Simeon Silaghi, zugrav», ajutînd și Cenușe Osiv cu șese zloți.
13. 8. În altar, pe o icoană :
Oprea zugrav, la Rășinari ; 1820.
9. Ladă dată de Vucea Gheorghe și Moisi Zamfira (scris în ungurește); 1765.
10. Antimis din 1773, cu data adausă pe tipăritura [v. vol. XII, p. 301, n° XVIII], din 1762.
14. 11. Pe un antimis manuscris :
S'au o sfințit jertvelnicul Domnului și Montuitorului nostru I[su]s H[risto]s întru Uspeniia preasf[i]ntei de D[umne]zeu Născătoare și feciorei Mariei în Abrudfalva, în vremea stepăniri preaputernicului Îm[părat] Iosif și Craiului d[omn]ului Iosiv al doilea, cu b[la]gos[lo]venia și lucrarea d. preasf[i]nțitului e[pi]scop[ul] neuniților în marele prințipat al Ardealului, Ghedeon Nichitici, în anul 1787,... luni lui Iunie, adecă spre zioa Sf[i]nțitului . . . Eusebie ep[isco]p[u]l[ui] de la Samosată¹.
12. Pridvorul, cu anotimpurile zugrăvite, e din 1798.
13. Vasile Aarou, *Patimile lui Iristos*², 1805.
14. *Antologhiu* din 1766.
15. *Apostol* din 7251 [1743].
16. *Evanghelie* din 1760.
17. *Molitvenic* din 7250 [1741].
15. 18. Pe un *Octoih* din 1760:
- ¹ Cf. vol. XII, pp. 301-2, n° XXII.
² V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 472.

Aciaștă sf[i]ntă și d[u]mnezeiască carte anume Octoihu iaste a sf[i]nteii bisereci din satul Abrudului, a bisereci[i] neunite și s'aū scris aice într'aciaștă carte cu mîna mē, anume Ioan Punoți, dascalul oraș Abrudū, luna Mai în 5 zile, leat 1783. Preot popa Lazarū Ștefū.

[Pomeniți:] Simulețu, Todor din Buceșu, hoțu.

19. Pe niște *Casaniș* din 72---8:

În vremea cireșilor s'aū scris cu zamă de cireșe, la ano '1805; ce minune mare; faină tintă: luna lui Iunie.

Eū am venit preot la aciaștă biserică a satului Abrud la ani 1785, Aprilie 28.

Popa Nicolae Huțovici. Satul Abrud.

Teodorus Telegutz, ludimagister Abrudfálvi.

20. Alt *Octoih* din 1760, al «lui Prodan Solomon, cantor, dieac».

21. Pe un *Penticostariū* din 7251 [1743]:

La annu 1848 preste vară mare înpărăchiiare s'aū făcut întră națiile țărilor, și mare frică purta una de alta. Numai Atotputearnicul să ne miluiască și să ne păzească de rău.

La 1834 se înseamnă preotul N. Popovici.

III.

*Agnita¹.

Pe un manuscris din «Piatra Zūminteliū», la început:

Aciastă carte care cuprinde întră dānsa mai multe Vistierii ale sufleteștii dohtorii, din care neamul părinteștii mele patrii, s'aū talmăcit prin ceale de lutū māna mea cea nevrednică; care carte umplāndu-să dā focul dragostiī, și cu Savva Marcea o o tribui pentru sine, acum o aū hărăzit-o părintelui popiī Crăciun, parohul[u]i din Agnita, pentru ca să aibă datorie a-l pomeni la jertva ce nu sāngerază, pentru ertarea păcatelor dum[isale] și neamului dum[isale]. S'aū dat în Brașou, [1]790, Mai 10. Savva Baciū tineru... Fiind de față și eū dascalul Radul Duma, cāntărețul biserici ot Braș[ov]²; și mart[ur].

M'am învredni[ci]t și eū mult-păcātosul și nevrednicul, la biatele bătrîneatele mele ceale de 73 de an[i] și 40 de zile,

¹ Cu steluță se înseamnă cărțile văzute la Expositia din Sibiiū.

² V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, pp. 324, 410.

de am cetit pe aciastă sf[ăn]tă carte, și am aflat mulți mă-răcin[i] înghimpoș într'ânsa, dară cleaștele credinți cei pravoslavnice le trage din gura hulitorilor ca pe măseaoa cea plină de dureri din gura celua ce sînte durearea.

Smeritul și mult-păcătosul Theodor Dălbea, paroh în Daneș; 1813, Ian[uar] 24.

Volna Pitiș, paroh Bolgar[sec].

Aciastă carte s'aū petrecut citindu-să toată de mine, popa Savvul Deișoreanul, de satul Merghindeal, și s'aū petrecut la anul 792, și am însemnat fiind în Agnita; 792, Mai 28 zile.

La anul 1812, Aprilie 5 zile, am cetit aciastă carte toată, popa Crăciun Feacheatică ot Șoimuș, nameasnicul tractului de sus al Cetății-de-Baltă, și aș fi scris și mai mult, — dar să răcea mămăliga.

La anul 1789, Noem[vrie] 3, de când s'aū stricatū capela Grecilor [din Sibiiū], și s'aū dus la bisearica cîa noao.

Popa Savva Popovică ot Rășinariū, asesor cons[istoriumu-lui] ep[iscopesc].

IV.

Aiud.

1. *Apostol* din 1814.
2. *Evhologhiu* din 1784.
3. *Liturghiă* din 1807.
4. *Minciū* din 1838, dat în 1852.
5. *Triod* din 1813.
6. *Strastnic* din 1817.

V.

Alba-Iulia (Bălgrad).

A. Biserica neunită din Maieră.

19. 1. Pe un mormînt:
Suptū acestū mormîntū iaste... Mihaă..., și aū răposat la anul 1806.
20. 2. Pe altul:

Supt aciastă cruce iaste în Domnul să odihnească știutoriul păstor parohul Maerilor, preotul Stoica Ioan. . .

3. De-asupra ușii cu litere latine:

21.

S'au zidit la 1795 in hramul S. Troitze.

4. Pe un *Antologhiu* din 1766 :

22.

1768, Dechemvrie în 3 zile, în noaptea spre m[u]cenița Varvara, cându amă fostă la preoția și s'o arătat o vedenie în notea d'înutăi, la dieaconie, că umblamă singur pîntr'o grădină, și era u răpă, și grădina era totu plină de pomî înfloriți, și pe gosu era totu flori, și eu umblamă singuru pitre flori. Iară a doao noapte, la preoția, amă văzut în vis aciasta vedenie, că mă dusăi după obicei în biserică, și aflaiu doi arhieriei bătrăni în biserică; arhieriei era amădoi cu barbe sure, unul ca altul de o potrivă. Și mă luară amădoi arhieriei, și mă dusără în mișlocul biserici, aproape de sfecinecele cele mari, și ținea amădoi cu mânil o corună toată de auru, frumoasă, camă veche, mucedă, și o ridicară amădoi arhieriei coruna că de auru, și o pusără în capă la mine, și întră coruna în capă la mine până la gămătate nasul. Și ei totu ținea de corună amădoi, și eară o luară dină capă de la mine. Și amă eu amă zisă : căci o luați coruna ? Iară arhieriei grăiră cătră mine : că nu este a ta, ci este a Craiului Apafi Mihai. Eu zisăiu că n'au fostu Craiă aicia, că icia iaste Țara-Rumănească, ci au fostu la noi în Belgradu. Eară ei zisără : aicia o fostu întâi. Aciasta vedenie cine ar putea să o dezlege plinu de Duhul Sfant ? Popa Nicolae neunitu ; la Belgradu întări[t] . . . ; 1768.

5. *Apostol* din 7251 [1743].

6. *Cazaniș* din 7256 [1748].

7. *Evangelie* din 1760.

8. *Evologhiul* din 1729.

9. *Liturgiș* din 7267 [1759].

10. *Mineie* de Rimnic.

11. *Molitoenic* din 7276 [1768].

12. *Octoih* din 7282 [1774].

13. *Penticostariu* din 1743.

14. *Psaltirea* din 1764.

15. *Psaltirea* din 1820.

16. Pe un *Strastnic* din 1753 :

23.

Data «sfinti biserici neunite ai Maeriloru Belgradului . . . ; 1784, Martie în 29».

B. Biserica unită din Maieri.

24. 1. Pe o icoană la catapiteasmă:
 W KΛAKO X[PHCTO]ECE AZ PAEK TPON [= o Doamne Hristoase, eu robul tău] Iosif ermonah, zograf, leat 7225 [1716-7].
 2. *Antologhiu* din 1766.
 3. *Apostol* din 1725.
 4. *Catavasieriu* din 1777.
 5. *Evhologhiu* din 1784.
25. 6. Pe un *Molitvenic* din 17 — :
 Ecclesiae græco-catholicæ Majoriensis.
26. 7. *Molitvenic* din 1764.
 8. Pe un *Octoih* din 17 — :
 Monasterii B. V. Mariæ Anuntiatae.
 9. *Octoih* din 1750.
 10. *Penticostariu* din 1743.
 11. *Penticostariu* din 1768.
 12. *Strastnic* din 1753.
 De la seminariul Sf. Treimf.
 13. *Triod* din 1731.
 14. *Triod* din 7290 [1782].
 15. *Triod* din 1813.

C. Biserica neunită din oraş.

1. *Catavasier* grecesc şi românesc, Sibiu, 1817.
 2. *Ceaslov* din 1777, tipărit de «protoierei Mihailu Strilbiçhi, ecsarhū Mitrop[olii]».
 Notă din 1839 că e a «sfintei neunite bisearici a Grecilor din oraş Belgrad».
3. *Evanghelie* din Sibiu, 1806.
27. 4. Pe o *Liturghie* din Iaşi, 7267 [1759]:
 Aū datū Nicolae IO zloř camitā la Ioan Tomaş până la târgul Bălgradului, pāntru 50 de zlořū, fiind eū chizeaş, popa Avraamū, şi pentru aciasta am însāmnat . . . ; 1809.
28. 5. Pe unul din *Mineiele* de Rîmnic:
 Acest Minei şi cu celea 11 ce sînt, s'au dāruit sf[i]ntei bisearici neunite din ooraş Belgrad, la bisearica greciascā, şi hramul Bunei Vestiri iaste; anno 1807 . . .
29. 6. Pe cel de August:

Sin theo [= σὸν Θεῶν], în Bălúgradú, în 27 Dichemvriu.
 Dăruitu-s'au aciastă sűfántă carte dă Sűfinția Sa părin-
 tele Neofitú arűhimandritu, ca să fie dă pomenire la sűfánta
 beserică neuniților, prin mine, Stoa Chitului.

7. *Octoih* din 1750.

8. *Triod* din 1761.

D. Biserica unită din Lipoveni.

1. *Antologhiu* din 1737.

2. *Octoih* din 1817.

V.

Alțina.

[C. 1770.] Conscriptia fameliilor rumănești neunite în Scau-
 nulú Nocrihiluș, în protopo[p]iatul Săcă[rîmbuluș]: 30.

Numele satuluș.	Numărul caselor.	Numele și polecra fameliilor.	Numărul fameliilor.	Văduvii, văduvele.
Alțina	1.	Simion Frățici	1.	
		Opre Frățici	2.	
	2.	Opre Tecoță (<i>bis</i>)	3.	
			4.	
	3.	Stan Tatu	5.	
	4.	— —	6.	Măcinca Tătoe.
	5.	Ioanú Tecoță	7.	
	6.	Matheiú Jimănu	8.	
			10.	
	7.	Stan Bucșe. I. Bucșe	11.	
	8.	Matheiú Petrișor	12.	Opre Tatu.
		I. Petrișor	13.	
	9.	Matheiú Mărie	14.	Nițu M[ărie].
		I. Mărie		
	10.	Gavrilă Băsărabă	15.	
	12.	Radu Brezae	17.	
		Matheiú Morariú	18.	
	13.	Matheiú Căzan	19.	
14.	Todor Preda	20.		
15.	Nicu Prede	21.		
16.	Mană Prede	22.		
17.	Todor Tichidileanu	23.		
18.	Matheiú lui Jimănoe	24.		

Numele satului.	Numărul caselor.	Numele și polecra femeilor.	Numărul femeilor.	Văduvii, văduvele.
Alțina	19.	Irimie Tatu	25.	Mă[rie].
	20.	Ion Toma	26.	
	25.	Toderu Marcu	31.	Stana.
	26.	Toma Mărgineanu	32.	
	27.	Simion Baltă	33.	Măria.
	28.	Mihăilă Toda	34.	
	29.	Mihaiu Bucșe	35.	Eva Brezăoi.
	30.	Pătru Comanici	36.	
	31.	Nițu B[r]jeze	37.	Eva Brezăoi.
	32.	Opre Breze	38.	
	33.	Ene Bîrsan Gociu	39.	Eva Brezăoi.
	34.	Nicu Caman	40.	
	35.	Onea Rău	41.	Eva Brezăoi.
		Simionu Diiaculă	42.	
	36.	Pătru Tatu	43.	Toder Lungu.
	37.	Siion Bârsan	44.	
	38.	Opre Ștefan	45.	Toder Lungu.
	39.	Toder Bârsan	46.	
	40.	Toma Mihaiu	47.	Toder Lungu.
	41.	Todere Bereze	48.	
	42.	Simion Breze	49.	Toder Lungu.
	43.	Ion Moraru	50.	
	44.	Moisi Jimăn	51.	Opre Mihaiu.
	45.	— —	52.	
	46.	Opre Tatu	53.	Opre Mihaiu.
	51.	Toder Jimăn	59.	
	52.	Mathei Băsărabă	60.	Opre Mihaiu.
	53.	Ion Fauru	61.	
	54.	Danu Monda	62.	Opre Mihaiu.
	55.	Ionu Jimăn	63.	
	56.	Matheiu Bârsan	64.	Opre Mihaiu.
	57.	Adreiu Moraru	65.	
	58.	Văsiu Corneaci	66.	Opre Mihaiu.
	59.	Opre Băsărabă	67.	
	60.	Todere Bârsan	68.	Opre Mihaiu.
	61.	Aranea Lazaru	69.	
	62.	Stan Tecațu	70.	Opre Mihaiu.
	63.	Costa[n]din Petrișor	71.	
	64.	Stan Băsărabă	72.	Opre Mihaiu.
		Ion Băsărabă	73.	
	65.	Toma Monda	74.	Opre Mihaiu.

Numele satului.	Numărul caselor.	Numele și porecla famililor.	Numărul familiilor.	Văduvi, văduvele.
Alțina	66.	Ion Dobră	75.	
	67.	Ion (Iova) Toder	76.	
		Săva Toderu	77.	
	68.	— —	78.	Ioonu Bărsă-nănoe (<i>sic</i>).
	69.	Pătru Petrușorū	79.	
	70.	Simionū Bucșe	80.	
	71.	Matheiu Bărsan	81.	
	72.	... [Mond]a	82.	
	73.	— —	83.	Comăneasă.
	74.	... Stanmăe (!)	84.	
	79.	— —	85.	
	80.	Sta[n] Rogoza	90.	Toder Dragată.
	81.	— —		Lica Rogozoe.
	82.	Micle Frățici	91.	
	83.	Toder Jimăn	92.	
		Nan Ighiștofeanu	93.	
	84.	Dumitru Petrișor	94.	
		Ion Petrișor	95.	
	85.	Opre Căzăn	96.	
	86.	— —		Ionă Căzănoe.
	87.	Avram Pascu, Țigan	97.	
	88.	Pătrușu	98.	
		Criciunu Pătruș Ț.	99.	
	89.	Gheorghie Nan Ț.	100.	
	90.	Avraî [= Avran] Ț.	101.	
	91.	Nan Ț.	102.	
	92.	Lepădat	103.	
		Gheorghie Ț.	104.	
	93.	Tradafir Ț. Trif	105.	
	94.	Ț[r]adafir Țigan	106.	
	95.	Rosolim Ț.	107.	
	96.	Pavel Ț.	108.	
	și Tascu	109.		
97.	Achim Rată	110.		
98.	Ion Rată	111.		
99.	One Nuni	112.		
100.	Avram Rotă	113.		
101.	Stan Ț.	114.		
	Pătru Rotă	115.		
102.	Fili Trifu	116.		

VI.

Apoldul-de-jos.

A. Biserica de lemn.

31. 1. Pe o icoană tipărită :
Icoana schitului Prodrumul moldoromanesc, acum din nou se preznuște Botezul Domnului, 1858, la biserică ci să zidești în Sf. Munte Athos.
32. 2. Pe ușa din pronaos în naos, înăuntrul :
În numel[e] Tatălui și a Fiiului și a Sf[ă]ntului D[u]h[ă] amin[ă] zugrăvitu-s'au aciastă sf. biserică în zilele înălțatului Împăratu Iosiv al doilea, fiindu arhieru neunitu d. Sofronie Chirilovic[ă], pro[to]po[p] Dobrotă ot Poiană, și s'au zugrăvit[ă] de Simonu zugravu ot Craiova, cu cheltuială și purtarea de grije a titorilor s[finte]i b[iserice] Ionu Bălteanu, Ionu Lazăr[ă], Iosivu Bălteanu, Ionu Căndea, Moisi Buta; 1772, Avgust[ă] în 10.
33. 3. Pe aier :
A plătitu Mariia lui Moisi Romanu, împreună cu fie-sa Ana, 1821.
4. *Apostol* din 1814
5. *Adunarea Cazaniilor* din Beciu.
34. 6. Pe un *Ceaslov* din 1715(?) :
Acestu căsaslovu l-amu cumpăratu eu Comanu Dragomiru, i la beserecă la Chișu-Apoldu.
7. *Chiriadromiu* din 1732.
8. *Evangelie* din 1806.
9. *Octoih* din 1750.
10. *Penticostariu* din 1743.

B. Biserica cea nouă.

35. 1. Pe catapiteazmă :
Ioan zugravu [ot] Poiană, anu 1820 : au plătit Ona Tomi Rădoae.
36. 2. Pe un tetrapod :
Cu ajutoriu Sfinti Troiță s'au făcut prin pornirea lui Ioan Cojocariu, și au plătit de împreună cu alți făcători de bine acest sfint iconostas, din 18 Fevrorie 1828. Ioan Hîndorean, zugrav, Poiană.
37. 3. Pe un *Antologhiu* din 17 — :

Să s[ă] știe de r[ă]ndul aceștii sf[in]te cărți anume Minei, și cine l-au [cu]mpărat anume, care să vor scrii: Stanciul Măniț cel tin[ă]r[ă], Stanu al Stanciului Măniț trei strămbe, la Simtionu al lui Dumitru lui Mih[ă]ilă ban[i] trei strămbe, la Ilină a lui Coman Măniț 50 de bani, la Bucur Onofie 50 de bani, la Moga Opriianu trei strămbe, la Ilie Opriianu, la Bucur Opriianu un florint,—cel bătrân; la Bucur Opriianu cel tin[ă]r..., la Ion Opriianu, la Oprea Suciu . . . , la Bucur lui Stanu Șerbu, la Coman Negru, la Ioanușu Prodan, la Moga Șufan, la Stan Ghi . . . , la Opriianu a lui Ion Dobrotă din Dealu, popa Ion trei măriiși, Bozdog, la Ion al popi Maniu, la Oprea Nicoară, la Istenie al Opri Nicoară[ă], la Ion Dobrot[ă], la Bucur Nicoară, la Oprea Hăndoreanu, la Ionășu Onofie, la Bucur Bozdogu, la Oprea Opriianu de la Poduri, la Ion Negru, la Bucur Bogdan, la Mihail[ă] Șof[rea], la Ion Ba..., ..lea Jini, [p]opa Maniu, Mihail[ă] Banu, Mihail[ă] Băjea cu genere-său; la Bucur Strărupu, la Moga Mitoe, la Coman Fântân[ă], la Ion Banu din Hondor, la Oprea Șerbu, trei strimbe . . . , la Coman Banu cel tin[ă]r, la Părăi[an] [al D]ragoli, la Ion Băj[ea], la Dumitru St. . . . , și așa . . . cumpărătorii să fie slobozi . . . să fac[ă] . . . știrea . . . a s[ă]m[in]ții lor . . . , undeva să o dezlepească [dela] s[ă]mânța lor care o cumpărat și fără de voia lor cine o're lua, să fie afurisit . . . Anul Domnului 1756, m[esi]ța Fevroarie în 25 de zile. Și după aciasta s'au milostivit Ion Orășteanu, împreună cu soția sa Stană și toți ai dumisale căsaci, de l-au cumpărat și l-au dat de la acești omeni, și l-au dat sf[i]ntei beserecei a Apoldului-de-jos, la cea neunită . . . , anume popa Căran. Și s'au scris aciastă sf[ă]ntă carte fiind de față eu protop[o]p, Ion Dobr[o]tă ot Poiană . . . 30 de florinți. 1768, meșița Noemvrie doaozecă și șas[e].

4. *Triod* din 1761.

C. Biserica unită.

1. Pe un *Apostol* din 7281 [1773]:

Să să știe precum aciastă s[fă]ntă carte o au cumpărat Tudur Fleșeariu ot Apold-de-jos cu zece florinți și o au dat s[fin]teii beserecei ceii neunita a Apoldului-de-jos . . . Cine s'ar ispiti a o deșrădăcina de la neunita aciastă beserecă, să-î

38.

fie a să teame de afurisitura de cei 318 părinți... Și anul Domnului 1765, Sept. în 4 zile, fiind jude Ion Vormanul, juratăi Ioan Bălteanul și Tudur Nicoară cel tinăr.

39. 2. Pe un mormânt :
 Hospes memento quod fueram non sum. Kis-Apoldia, Mox nil eram, sed nunc sum quod fueram...: post breves maior ero. G. E. P. MDCCXXIII.
40. 3. Pe un *Antologhiu* :
 Pomelnic ; Prie, Ană, Salomie, Văsiu, Ruje, Simtion.
 4. *Chiriadromiul* din 1699.
 5. *Octoiul* din 7214 [1706].
 6. *Psaltirea* din 1709 (*sic*).
41. 7. Pe *Triodul* din 7234 :
 Sfântă besărică să nu fie slobod a lua... Scris-am eu protopop Gheorghie Dăianul în anul 1730, în luna lui Decembrie în 4 zile.

VII.

A m l a ș.

42. 1. Pe o cruce :
 Mateiū zugravu, Vale ; leat 1811, Ovthovrie 12. Acīastă s[făn]tă respetie o aū plătitu robul... [*prinsă în strană*].
 Respetie lui Is[us] H[risto]s.
43. 2. Pe icoana Sf. Nicolae :
 Acīaste sfinte icoane le-aū plătit Ioan Chiparū din Săliște, cu muiarea sa Brădușe, ca să le [fie] pomană lor și lă tot neamul lor ; 1829.
 Vas[ile] zugr[avul] ; Ianuar 3, 1822, Săliște.
44. 3. Pe un *Antologhiu* moldovenesc din 1803, ctitorî :
 Omșu Pavelu, Achim, Bucur Cocariū, Coman Chiparū, Oprea Clisa, Ioan Morariū. De la Tilișca : Jurca al Jurcîi, Ilie Grecu, Oașu Bîrzanu, Vasălie Cîndrea. De la Galeșu...
 Simion Luduranu, Ioan Loamnăș.
45. 4. Pe o *Cazanie* din 1792 :
 Orație Crăcîunului.
 Decî tu, spată dînpenată [grasă],
 Și tu, șuncă dafumată,
 Eși afară
 Din cămară
 Să nu mîneci înt'astă sară

Cel cîrnașu murat
 Ce e bine pipărat.
 Da pogoră de pe pingă,
 Da să nu să prea așa frigă,
 Că e mai bun, mai mustos,
 Cumu-î rumen, fript frumos.
 Încă ceva voiū mai spune
 Heangleșile [prăjiturī cu ou și unt, lipiī] încă-s bine,
 Toate celea[-s] gata pe mîne,
 Socotimu că voru fi bune.
 La olaltă să venimu,
 Nașterea să prăznuimu
 Pentru nașterea lui H[risto]s,
 Să ne fie de folosu.
 Amin.
 Și o cupă doao de vinu,
 Să avem voia deplinu.

Doamne Iis[sus]e H[ristoa]se,
 O H[risto]sul meu,
 Tu ești rază prea-frumoasă,
 O H[risto]sul meu,
 O prea-mare împărate,
 O H[risto]sul meu,
 Și rază prea-luminată,
 O H[risto]sul meu,
 Cumu din ceriū te-ai pogorîtu,
 O H[risto]sul meu.

5. *Evanghelie* din 7258 [1750]¹.

6. *Penticostariū* de Blaj, din 1808.

7. Pe un *Strasnic* de Blaj, din 1804 :

Aciasă carte s'au cumpăratū la anul 1816, fiindū preotū
 Athanasie Sava.

46.

8. Pe un *Trod* de Blaj, din 1813, ctitorī :

47.

¹ Cf. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, I, p. 514.

Cine va fura această carte, să fie afurisit de Dumnezeu, și va meare în Iad.

Și zice :

Lasă-mă, drace, că acé căce am făcut, n'oiu mai face.

Aceste cuvinte le au scris Ioan Oprea din Amlașu.

48. Cumpărat supt preotul Atanasie. Ctitorî :

Dan Chiparü, Oprea Jitiian, Ioan Bloț, Nicolae Jurj, Gheorghea Rosca, Nicolae Sirbu, Dan Soră, Alexandru Lupea, Ilie Soară, Bucur Măgan, Ioan Știreaci, Dumitru Răsoü, Coman Galăș, Oprea Hășigan, Dumitru Răcucî, Toma Rus, Ioan Zealc, Iacov Schiopu, Dumitru Barbu, Alăman Hira, Dumitru Birză, Ioan Ciuca, Bucur Cristu, Oprea Borcea, judele de la Săliște.

Și s'au răscumpărat în judecata lu Oprea Borcia.

Săliște, 27 Februarie 816.

Și s'au scris prin noi mai sus numiți, și s'au plătit Triodu împreună cu Straznicu cu banî 55 zloți.

Aceaste 2 dărabе de cărți . . . s'au dat la besearca de la Amnaș prin știința noastră a preoților de la Săliște, P. Ioan Pv. ¹ și Dumitru Răcuciu, ostănitoriu p. Nicolae Pv. Săliște, diaconu Moise Pp., Popa Danil Pp. ostănitori.

VIII.

A r a d.

A. Biserica episcopală.

1. *Ceaslov* din 1753.
2. *Cazanie* din 1797.
3. *Evangelia* lui Șerban-Vodă.
4. *Liturghîr* din 7276 [1768].
5. *Penticostariu* din 7275 [1767].

IX.

A r p a ș u l - d e - j o s.

A. Biserica neunită.

49. 1. Pe poartă inscripția din 17 — :
2. Pe turn, una din 1823.

¹ Popovici?

Ambele au fost înnoite la 1877.

3. De-asupra ușii :

50

Cu ajutorul lui D[u]mnezeu și cheltueala poporului întregu cu c... zicînd[u]-mî, la Sf[ă]nta Evanghelie, la Math[e]i, c. 17, asemenea este Împărăția Cerului comorii ascunsă în holdă, care aflîndu-o omul ascunsă, și de bucurie merge și toate cîte le are, le vinde și cu[m]pără holda acia, asemenea este și poporul acesta prin cumpărarea acestui clopot; s'au ostenit și au dăruit: parohul Ioanne Cucu au dat 20 f. v. a., Ioan V. Pavel 40, Gf. T. Șandor 30 f. v. a., d. pretori Toma Țip 10 f. și G. Gavrilă 10 f., I. Irimie Vas, Vasile Cucu, Ion Ioja Leancu, Vasile C. Bogdan, Toma T. Boer, Nicolae Ij. Dobrin, Vasile S. Bogdan, Vasile N. Vas, I. Irimie Raț, etc.

4. Alta din 1844, alătura.

5. Tot acolo, chipul lui «Ioan Vas, paroh al Arpa[șului]».

6. Pe un *Antologhiu* din 1777:

51.

Acestu sf[ă]ntu Mineiu este cu[m]păra[t] de mine ermonah Isaiia Arpașanu de jos, lăsat măn[ă]stiri mele în veaci, să n'aibă nime a-l lua au a-l mișca de la această măn[ă]stire a mea, care iaste hramul Sf[i]ntei Adormir[i] a Precisti...; 1756, marț (?) 7 zile.

7. Pe un *Octoih* din 1709 [! = 7240], tipărit de Stoica Iacovicî:

52

Să s[ă] știe că acestu Octoih... din Arpașu-de-jos, și l-am cumpărat pe seama sf[i]ntei mănăstiri de la Arpașu-de-jos cu a mea cheltuială, neajutorindu-mă nimenea, și după moartea mea las cu blăstămū, oricine s'ar întămpla din preoți, să ră măie la sf[ă]nta mănăstire, păn va sta besearca...; 7242 [1733-4].

8. Pe un *Triod* din 1731:

53

Să s[ă] știe că aciastă sf[ă]ntă și d[u]mn[e]zeiască carte ce să chiamă Triod, l-am cumpărat eu popa Ion snă popi Rad din Arpașu-de-jos și l-am cumpărat pe seama sf[i]ntei mănăstiri de la Arpașu... [să n'aibă] a o muta airea...; 7242.

9. Pe o *Evanghelie* din 1723, notă de la același, cu data de 7236 (1727-8).
La pomelnicul de lemn :

54

Sanson, Măgdălina, Isaac, Samoil, Eva, Asinefta, Iosiv, Evdochia, Hangu, Filip, Lazar, Martha, Rahira, Irimie, Lupu,

Domnica, Zaheiü, Safta, Severina, Simeon, Rucsanda, Șărbăban, Paraschiva.

55. 10. Pe un *Chiriacodromiu* din 1699 :

Să s[ă] știia că am dat eü popa Stan ot Porumbac[ul]-de-sus 8 florinți vonaș Opri ficioruluï popi Aldea din Arpașu-de-sus.

Insemnare de la «Neculae a lui Neculae zugravu».

B. Biserica unită.

56. 1. Pe un *Antologhiu* din 1745, în pomelnic :

Ion, Binca, Ioachim, popadiia Măriica, popadiia Anghela.

2. Pe un *Apostol* din 17 —, însemnare că s'a luat de mai mulți, între cari «Costandin dascal din Arpaș de jos», la biserica Arhanghelilor Mihail și Gavriil, «în anul 1777, Martie zil[e] 6».

57. 3. Pe o *Evanghelie* de la 1742 :

A popi Vasilie de la Arpașul-de-jos, și o am cumpărat-o de la Mihail Șăbișanul cu florinți ungurești 15, și, cine ar cerca a face vre-o scandălă, să fie afurisit [sec. al XVIII-lea].

58. 4. Pe un *Penticostariu* din 17—:

Acăastă sfântă și dumnezeiască carte ce să chiamă Penticostariu, datu-o-am eü Spiridon monahul, ce am fost chelaru la sf. episcopie, nepoților miei, anume Dumitru i Radul . . . , în zilele prea-sf[i]nțitului părinte chir Climent, episcopul Rîmniculuï; Ianuar 29 dni [1738-48].

5. *Triod* din 1761.

X.

Băsești.

59. 1. Pe *Apostolul* din 1784 :

După testamentarie dispoziție cândva în Domnul răpăusatuluï dieconuluï popii Gherghie l-aü cumpărat rămasa soața sa, Popü Petca, pă sama s[fintei] besereci de la Ilișfalva, în anulü Domnuluï 1785.

2. *Evangheliile* din 1776.

60. 3. Pe alte *Liturghii* din 1775 :

Dătorie de bani: la Flontași Flore zece zloți, și iară tri zloți la nora Raduluï, un zlotu la Lupu Rusuluï, doozeci de potori la Marcăș Ilie, un zlot și doozeci de potori la

Ursuțu i Fântănese, tri zloți la ginerele lui Niculae, doi zloți și dozăci de potori la Gigul, zece zloți la Natu, zece zloți... La Varja 3 zloți.

Aciaștă sf[ă]ntă carte o'ū cumpărat Homorodan Anuță pomană lui popa Ghiorghie de Bărgău-de-sus, anul 1794, din Blaju.

4. Pe un *Liturghiile* din 1775:

61.

Popa Vasilie, parohū în Șuncuta-Mare din vidicul Chioaru-lui... Popa Grigorie, paroh și v.-protopop al Băsăștilor...; anul 1808.

Aciaștă sf[ă]ntă și d[u]mnezăiască liturghie o am cumpăratū cu șapte mărieși eū popa Vasiliie dinū Șuncuta-Mare, dinū varmeghie Chivarului, ani D[o]mnului 1778, Martie zile 6.

5. Pe un *Alineiū*:

62.

... Fără numai a mieū mărădic; iară cine o arū lua fără voe mē saū a pruncilorū mieī, să fie afurisitū.

[Alta.] De moșu-meū rămasă, pre tată-meū, adecă pre domnul Pop Petru de la Besești, care aū slujit cinstita varmeghea Solnocului-de-mijloc, cu solgabirăirea 25 dă ani, ca birăū de tablă 3 ani, perțeptor crăesc 12 ani, vițișpan 13 ani; pă lingă aciasta dă Exelenția Sa Ioan Bob, Vlădica Făgărașului, aū fost rînduit fi-curator besericilor Sălajului, în carălă s'aū și rāpăusat în Domnul, în anul 1823, Deșemvrie 13 zilea. Care cartea, precum de moșu-mneaū rămasă tātūnea-meū, de Domnia Sa rămasă mie și soru-mē..., în vecinica pomeanirea pă sama beserici din Besești. De străparea (*sic*), pāntru mai încredințare celor viitor[i] cu iscălitura numelui meū a o cunoștea a fi adevărată. Pap Imrea, fiul rāpeosatului în Domnul Pop Petru și notariuș de cinstea al varmeghii, în anul 1824, Aprilis a 3-a zi.

6. Pe un *Molitvenic* din 1741:

63

Ioan Prodan aū venit popă în Ortelec, 9 zile August 1819. Mihai Gura așșderea, în anul..., Avgust în 25, am priimit sf[ânta] preoție.

7. Pe un *Octoih*:

64.

[Dat bisericii de] Jup. nemiș de Băsăști Pop Zaharie Mihail... Preot Dimitrie Moga, zioa... lui August, anul 1803.

65. 8. Pe un *Octoih mic* din 17 — :

[Cumpărat] driptu 8 florințu și un măriias, și o amu datu în mâna lui popa Ionu din Șerediiu, să aibă a ne pomini la leturghia; de va muri popa Ionu și vor mărădi din feciori, a[ū] di[n] rodina lui popi, să fie în brânca lor, de nu vor fi din . . . popi. Alta, de să va străca legătura cărțai, să o lege unde va fi carte; cine o va vinde să fia proklet de 318 de sf[i]nți ce au fost în Vănecheia ¹. Anul 1797, 19 Iunie.

Aciaștă s[fântă] carte anume Ohutoihū, aflându-să suptu zapisu stricatu și viclianu, săbornicește am judecat ca să rămăe vecnicu — săboruluī, popa Ilie parohū din Țiganī.

9. *Penticostariū* din 1808.

66. 11. Pe un *Strastnic* din 17 — :

. . . Sfinti Troiță de la Blaj, cinstitului protopop Grigorie de la Băsăști cu alu său telșigū, ani 1796, Iulie zi[le] 3. Aciaștă carte anume Straġnic cumpărindu-o moșu-meū cu a sa tel-tuală, carele tătine-meū rămīindū, de tată-meū mie și soru-mē fiind rămasă, noi cu înțalegere noastră și a maichi noastră RácZ Susána, în veġnică pomenire o lăsămu pă sama besereci de Băsăști, unde și tată-meū s'au (*sic*) și moșu-meū s'au răposat, sīnt îngropați. Scris-am în annul 1824, 3 Aprilie, Papp Imrca, fiul răposatului în Domnul Pap Petre, care au fostu fi numitului protopop Pap Grigorie.

67. 10. Pe un *Triod* din 1771:

Aciaștă carte s'au datu . . . besereci unite din satū Tra-niș, varmeghia Solnoculuī-de-mijlocū, anul 1782, Aprilie, prin mine, Iacov Aron.

XI.

Becleanul Bistriței.

68. 1. Pe o tablă :

Hanc s. ædem in honorem veri Dei sub reg. Aug. Cæs. . Francisci II ex gratioso indultu I. possessoris, scilicet Ill. d. C. S. Cæs. r. et ap. Maiestatis Camerarii Francisci Bethlen aeqve (*sic*) ac Ill. d. suæ uxoris, B. Banffi Susanæ, Ill. d. c. vid. Kristinæ Kemeny, Ill. d. c. vid. Dusardin Borbaræ, item

¹ După slavonul : **РА ННКЕІА**.

sp. d. Sigismundi Jekei, archidiacono Constantino Gyulai et popa Maxim in agentibus, cursu 4 an. Sütö Pintya, mutuo consensu suæ uxoris, Topan Varvara, propri[o ære construere fecit].

2. Pe catapiteazmă:

69

Benedixit Excell. Ill. ac. Rev. d. Ioannes Babb, eppus Fag[arasiensis].

Marjan Tohder Malin, etc. [ungurește].

3. Pe un *Antologhiu* din 1766:

70

Să se știe că amă datū pe acestū Mene[iū] eū popa Ilie dinū Păuca, amu datu 25 de florinți, le-amū luatū de la Dumitru dascălu dinū Cocova [c. 1790].

4. *Apostol* din 1802.

5. Pe o *Evanghelie* din 1776:

71.

Acăastă sf[ântă] evanghelie aū cumpărat-o, pe sama Frății sale p. Maxim Șuteū Pinteā cu opt flori[nți] de la mine, Koztantin Ghiulai, protopopul Betleanului, 12 7bris 1803. După aceeaia iară aū rămas la stăpīnu cel dintie pāntru datorie cu care să află popa Maxim.

Acăastă sf[ântă] evanghelie am vīndut-o pe sama besearici Betleanului cu șasă zloți și patru șustaci . . . , banī de argint, și s'aū cumpărat cu bani besearici: pentru aceeaia acăastă sf[ântă] evanghelie de aztăz īnnainte nime să nu īndrăz. nească a o īnstrăina de la besearica Betleanului, supt grea afurisanie. Sig[natum] Bethleni, 25^a Augusti, a[nno] 1825. Constantin Ghiul[ai] protopop.

6. Pe un *Molitvenic* din 17—.

Pachomii Szilasi, anno 1827.

7. *Liturghiū* din 1713.

8. *Molitvenic* din 1815.

9. *Octoih* din 1770 (dublu exemplar).

10. *Penticostariū* din 1768.

11. *Psaltire* de Sibiiū din 1791.

12. Pe un *Strastnic* din 1753:

72.

Scris-am eū popa Ioan, paroh īn Beclean, că īn Sămbăta Paștiilor aū fost Sfn. Gheorghie, anul 1793.

Eū Cean Ștefan din Racla.

11. *Triod* din 1771.

XII.

Becleanul Făgărașului¹.

1. *Liturghi* din 1713.

73. Pe un *Molitvenic* din 17— (la urmă : «s'a dat în tipar prin îndem-
narea cuviosului între ermonahî chir Grigorie iconomulă Mitropolii) :

În Cernatul-de-jos, la anul 1830, Iulie 25, după cărindarul nostru, a fost arsură, de a ars 50 de casă, și cu totul a ars olatură 268, și a ars și turnul Ungurilor, de a căzut și clopotul jos, doao, de s'a topit.

Aciaste pravile am luat de la popa Ioan Bucșa, la anul 1818, în patru zile Iunie, eă popa Mihail Cărăcă, paroh la Alșo-Cernat.

3. *Octoiul* din 1750.

4. *Oglinda* omului celui din lăuntru, cu cheltuiala fraților Bișcoveni ; 1835, București.

5. Pe *Noul Testament* din Bălgrad :

† Aciastă sf[ă]ntă carte Ev[an]gh[e]lie iaste a mea, a popii lui — [*șters*] ot Holbav.

6. *Triodul* din 1761.

75. 7. Pe un manuscris de catehism, «Înnainte Pișire» :

Acest Catihisis mare l-am căpătat de la derectorița, de cinste, Sibii, 5 Noemvrie 812. Simeon Jinar, normal[icesc] dascal la Sibii². [Manuscris de] Otecinic de via[ța] preapodobnicilor și celor de Dumnezeu purtători părinții noștri... [Dăruit la Beclean de parohul Ioan Taflan; 1806.]

XIII.

Beiuș.

B. Biserica unită.

1. *Antologhiu* din 1745.

2. *Catavasierii* din 1793.

3. *Catavasierii* greco-român din 1818.

4. *Evangelie* din 1817.

5. *Liturghi* din 1807.

6. *Liturghi* din 1756.

7. *Octoi* din 1750.

¹ Cărțile vechi se află în păstrarea păr. paroh.

² V. vol. XII, cap. II.

8. Pe un *Strastnic* muntean din 1767, note din 1770 :

76.

Aġutat-aũ cu bani în prețu cărți, ca se le fie pomană pă viță, pă sămîntă, până a șapte sămăntă :

P. Ion din Cumpani³.

Peter Gheorghie.

Chișu Istoc.

Dan Gîuġu, ișpan.

Chișu Pal Ursu au dat. Pavel Ilisie, Crețu Vasolie Șpanu, Laza Petru Erdö, birău, popa Vasalie din Șuncuiuș. De tăți bani de pomană s'au datũ într' aciaștă carte florințũ 4, iară 6 florinți au plinit popa Dimitrie Papolți, ani 1770, în luna lui Septemvrie în 14 zile.

De cîndũ au răposatũ chirũ Grigorie Vidrai, protopopũ alu Beaișului iprocĩ, în luna lui Martie, în 28 zile, în anulu 1782. Ioanũ Popovici, dascalu și cantoru la Beaișũ.

9. Pe un *Strastnic* din 1773 :

77.

Acestũ sf[i]ntũ Strajnicũ s'au datũ pă sama băsericii ceĩ pravoslavnice din Beiușũ, de pomană, de ġupănulũ Borchi prețiptoriul, ca să-i fie pomană în veaci, în luna lui Martie în 21 de zile, în anulũ 1784, anno Domini 1783.

Acestă sfântă carte s'au dat pă sama beserici ceĩ pravoslavnice unite din Beiuș, de pomană, de ġupănul Borciui perțeptoriul, ca să-i fie pomană în veci, în luna lui Martie în 21-a de zile, în anul 1784. Ioannes Popovics cantor (?): r : cath[olicu]s ; Bellenies.

S'au dăruit sfintei pravoslavnici băseareci din Vașcoh, de spre partea Țării Ungurești, eparhie a Mării Sale fratelui episcop Mosei¹, pomană și pomenire vecinică ; din Blaj, de la Mitropolie, dzile 28 Noemvrie 1779. Vl[ă]d[i]ca Grig[orie] Maerũ².

78.

10. Pe un *Strastnic* din 17— :

Ioanũ Popovici ludimaghistrũ ; 1784.

Aciaștă sfântă carte este a besereci ceĩ pravoslavnice de la leage grecească din Beiuș, și cine o a fura, să nu știe deaști-de gura.

¹ Moise Dragoș, de Oradea-Mare.

² Autograf.

³ Compania grecească.

11. *Triod* din 1800.

B. Biserica neunită.

79. 1. Pe o carte slavonă străină :

Scris-am eū popa Iosifu în anii de la H[risto]s 1733, când au fost blagovešteniiile în zua de Paști, și aū și brumat pă la zua de Ispas ; și atunci la acest anu am începutu a face besearca cea rumăniască, când aū fostu strănsū toată varmegiia de aū prinsu vidicul Beiușului mai multu de 80 de oameni, și aū robit 12 săptămăni, și pă unii i-aū dus la Oradie, să robască acolo, și pre alții bătutu și i-aū slobozit ; și atunci aū și peritu 4 omenī, cariī aū furatu cai și aū fugit cu mueri : pă doi i-aū tăiat, iară pă doi i-aū spānzuratu ; și atunci amu legatu Psaltirea de noaoi, fiind popă în Beiușu.

[1814.] Într'acesta annū de cu primăvară aū fostū mare bătae la Galia, că de totul aū bătut și surpatū binea-credinciosul Alexandru Pavloviciū, Împăratul Muscalilor, pe sumețul și falnicul Bonaparte Napoleon, Împăratul Frāncilor, carile asăminea era lui Darie și lui Poriū cu mândrie și cu sumeție, și l-aū izgonit din Scaun, și l-aū trimis rob la ostrovul Elba. [Scrie preotul Nicolae.]

80. 2. Pe un manuscript:

Înștiintare cându amū încredințat miriasă în Șebiușu, la ani Domnului 1769, iară căsătorie deplină la ani 1770.

3. *Evanghelie* din 1697.

81. 4. Pe o *Evanghelie* din 1723 :

1783, Ἰανουαρίου 26, τοῦτο τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον εἶναι τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς τῶν ταξιαρχῶν Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ, ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Μπελένεσιν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν πραγματευτῶν ῥωμαίων, καὶ ὄχι τῶν οὐνίτων. Καὶ γέγραπται δι' ἐμοῦ τοῦ Μάρκου Δημητρίου εἰς Μπελένεσιν, ὄντος τότε διδ[ασκάλου] χρόνος δῶδεκα : ἔστω εἰς μνήμην [~~1~~1783, 26 Ianuar. Această dumnezeiască și sfintă *Evanghelie* este a mânăstirii căpeteniilor de îngerī Mihail și Gavriil, care este la Beiuș, a pravoslavnicilor creștinī negustorii grecī, și nu a Uniților. Și s'a scris de către mine, Marcu Dimitriu, în Beiuș, fiind eū atunci dascāl, de doisprezece ani : să fie spre amintire].

82. 5. Pe un *Octoih* din 7214 [1706]:

1781, Iulie 12. Aciastă carte amü luatü ieü Athanasie a lui Haçi Gheorghie din Beinšu de la Iancu din Mizieșu, a lui popa Romanü, și o Psaltire la olaltu.

6. *Penticostariü* din 1743.

XIV.

Berivoiul-Mare.

A. Biserica neunită.

1. Pe o icoană de la catapiteazmä: 83.

Ionü zugravü ot Turcheș; 1789.

2. *Antologhiu* din 1786.

3. *Apostol* din 1784.

4. Pe *Cazaniile* din 7256 [1748], Rîmnic: 84.

Aciastă s[ă]ntă Cazanie este a mea, a popi Ioan Rădule, din Berivoi-Mare, neunit.

5. *Evanghelie* din București, 1775.

6. Pe un *Octoih* din 1742: 85.

Să s[ă] știe că acestü Octoih l-am cumpărat eü popa Șărbăban, pe banî bunî, florinți 10, și l-am cumpărat de la popa David din Berivoiü-Mic de pe baltă, și l-am cumpărat eü popa Șărbăban Răzeanș [criptogramă], în anul 1763.

Acest Octoih l-am cumpărat eü popa David ot Berivoiü-Micü cu 10 florinți și 5 potori și un banü.

B. Biserica unită.

1. Pe un *Antologhiu* din 1777, București: 86.

Dăruit-am eü Matei Novac acest Mineü la sfinta biserică la Berivoiü-Mare, ca să fie ale sfinteî bisăricî în veci, sfânta be[se]recă să aibă a le stăpăni, sfinti besericî le dăruesc, iar nu altul, nimuruî, să nu abă a să face nimin stăpănpă aceste cărți, Mineiü, și un Treod, și un brăü care să încu[e cu paf]tale de argint, ale sfinte[i] bes[e]reci, să fie în veci pomenirea părinților noști. Și pentru credință ne am pus și pece[tea] pe cestatea, ca să fie ale sfinte[i] besereci Berivoiü-Mare. Eü Matei Novac, Mart 1, 1782.

2. *Evanghelie* din 1742.

3. *Triod* din 7277 [1769], București. Notiță ca și mai sus.

XV.

Berivoiul-Mic.

A. Biserica neunită.

87. 1. Pe catapiteazmă :
Ioanū zugravū ot Turcheș; 1789, Fev. 6.
88. 2. Pe un *Apostol* din 1774, însemnare din 1820, de la «Thoader Popovits, daskal normalist si compactor de kertz». Iscălește și Vasile Fulea.
Acīastū sf[ă]utū Apostol iaste a părintelui Ruvim ermonah . . ; anul 1792. Eū cel mai jos iscălit, fiindū rânduit la bisearica cea vechie în Berivoi-Mic, m'aū chemat părintele Ruvim ca să scrie toate cărțil[e] câte le are, și le-am scris cu afurisanie, de s'ar întâmpla o primejdie ca aciaia, măcarū să ferească D[u]mnezeū, și le-am însemnat toate.
1792, Agust 5. Eū popa Iosifū Țițu din Săsciori.
89. 3. Pe *Cazaniile* din 1768 :
Acīastă caz[anie] s'aū d[at de] M. Logft., 1783, Iunie 25.
90. 4. Pe o *Evanghelie* din 1775 :
Acīastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască evanghelie este a mea, anume Chira Iaoan, și am dat pă ià talere 6. Leat 1785, Octomvrie 20 zile.
Cînd eram în București, la dum[nea]lui Banu Ghica ¹.
Să se știe cînd m'am călugărit eū Iustin la leat 1785, Dech[e]mvrie 2. [Hirotonit preot de Grigore Sidis ², la Mitropolie], fiindū cu lăcuința în sf[ăn]tul lăcaș Robaia schit sud Argeș, find starețū în viață de obște Sf[i]nțiia Sa părintele Savva eroschimonah și în sf[ăn]ta măn[ă]stire cea mare în Argeș findū arhimandrit sf. părintele Parthenie. Acestea am scris ca să să știe . . . S'aū scris de mine nevrednicul și mai micul între iermonaș [iscălitura].
5. *Octoih* din 1742.
6. *Penticostariu* din 1800.
91. 7. Pe un *Triod* din 1771 :
Acestū sf[ă]ntū Triod l-aū dat Mihaī Tănasie din Comana-de-jos biseareci ceī noao din Berivoiū-Mic, anu 1792.

¹ Dimitrie, fratele lui Grigore-Vodă decapitulul și tatăl lui Grigore Dimitrie-Vodă și Alexandru Dimitrie-Vodă.

² Asupra lui, v. tabla la *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*.

8. Pe un *Testament Noă* din Bălgrad se arată că e dăruit de un căprariu de grăniceri din Orlai, David Belo.

B. Biserica unită.

1. Icoană din 7255 [1747].

2. *Antologhion* slavon din 1643.

3. *Apostol* din București, 1784.

4. *Evanghelie* manuscrisă de pe la 1500.

5. Pe un *Minziu* slavon, brîncovenesc, ctitorii :

Bajan, Duca, Vasilachi, Ivan, Haraba, Avramu, Merăuț, Văsiș Tichileșt. 92.

6. Pe *Minologhiul* din 1781, Blaj, luna Septembrie :

... L-au cumpăratu poporaniș, boerii și nemeșiș din Berivoiș-Mic spre trebuința beseariciș unite de legea grecească, cu banș bunș de argintu, 25 florinș, mense Aprilis, die 1ma, 1812. 93.

7. *Octoih* mic din 1578.

Pe el se adaogă un Crez, din care în grabă am putut extrage atit :

Crezū într'unul Dumnezăū, tatălū putiarūnecul, făcătoriuł ce-riuluș și al pământuluș, vazătoruluș tutorū și nevăzuturiuluș, și într'unul Domnul nostro Is[us]H[risto]s, fiul Tatăluș, născuto, ci de în tată nevăzutū; venit-aū mai denainte de tote viacurile, lumină de în lumină, Dumnezăū dereptu... 94.

8. *Psaltire* coresiană slavo-romină, deosebită de cele cunoscute, precum se vede din ce urmează (ps. 45): 95.

Dumnezeū noao scăpare și putearea, ajutoriū în scrăbi, ce ne aflari foarte; dereptū aceaia nu ne spămîntămū cândū turburi-se pămîntuluș și se bagî munșii într' inema Măriei; sunari și turburari-se apele lor.

9. *Psaltire* slavonă coresiană [1576].

Pe ultimele foș, — dintr'o legendă a Sfinșei Paraschiva :

Săntū o creștină botezată, numele-mi iaste Petca. Și zise celu împărat cătră iă: Nu grăi așa, ce mai bine te pleacă Dumnezeuluș mieū și te închină lui de face-te-voiū Doamnă și împărăteasă caselorū meale. S[fă]nta Vineri răsponse și zise lui: Anatima numele celuia ce grăiaște așa [către] tine. Și atunce mănîe-se cel împărat și zise slugilor lui: Prindeți-o, de o legați și răstigni-o-vrem în cruce ca și D[u]mnezeul ei, și vedea-[v]rem: folosi-i-va. Atunce S[fă]nta Vineri răū g... și 96.

zise: Doamne, Dumnezeulă mieu, caută și spre mine, să nu laude-se dracii spre [tine]; și trimeate îngerul tău cu a... loră tale, și miluiaște sufletul mieu. Și plecă-se cu fața la pământu, și rugă-se cu în psalom de îns... ire, și zise: judecă, Doamne, ceia ce luptă-se cu mine. Și, la sfrășitul rugăciuneii psalomului, sculă-se și zise: Amin. Și iară zisia apoi: să laude-se și ei cu tine, Doamne. Și atunce în acela cias ivi-se *ⲟⲩ ⲛⲁⲩⲣⲩ* naurū [=un nourū] din ceriū și eși uîn vihor mare deîn aur [=nour], și luò-se o piatră mare foarte diîn el, și o purta vântul ca o frunză, și suna, și atunce ivi-se îngeru Domnului înnaintea ei, și rupea legăturile de în [mă]nile ei, și grăi cătră iă, și zise: [nu] te teame; cela ce dă sila domnului, împărat[ului]. ||

Denainte și plecî-se...rî de lacrămele ei... acel împărat și...[mul]ți oameni...nu te închinîi Domniei...trăia acel împărat... [între]bă-o și zi[se]...răspunse... || și atunce s[ă]nta... [că]tră el și..te...închinător...și s[ă]nta...credea întrăînsul...toți oameni...[t]îneri în cei... || ce-î fa[c] de ple...

97. 10. Pe un *Triod* din 7208 [1700]:

Triod, carte de slujba sfintei adevăratei biserecii Răseritului, [a pravosla]vniciilor creștini o închină și o dă domnealui... [C]ostan[din Cantacuz]inò Vel Stol[nic]¹ biserecii rumănești.

Aciastă sfintă carte dată de blagocestivul boiar din Țara-Rumînească, și [pentru] miiloștenie, și pentru veacinică pomenirea [de cel ce este] scris mai sus [dumnealui] Costandin Stolnic Cantacuzino.

[Leagă Ivan Ostașu], 1742 în 23 de zile.

XVI.

Beșimbav (Beșimbac).

98. 1. Pe o anaformișă:

Să s[ă] știe că aū datu Petcu, Dumitra. Paulus Abrahamj; 1695.

99. 2. Pe un clopot:

¹ Cunoscutul scriitor.

Cu ajutoriul lui D[u]mnezeu noi sateanii din Beşimbacu am făcut acestu clopotu la anul 1770.

3. Pe un alt clopot: 100.

Gloria în excelsis Deo; 1718. Dobre Ioan Koina.

4. Pe icoană din 1708: 101.

Mathei zug[ravul].

Acăstă icoană aŭ plătit B[o]goslovă mon[ahia], popa Costandin, Mihaï, Ionu, Samoilă, Ghiorghie, Merinuca, Bucur.

5. *Carte de învățatură creștinești*, 1806, Blaj.

6. Pe *Cazania* lui Varlaam: 102.

S'aŭ adus Poloni robi în Țara Oltului, în anul 183—, luna lui Mai 25 de zile.

Ion Bolovanu ot Beşibavu.

Popa Ion Bolovanu ot Beşibavu.

Acăstă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască carte anume Poucenie aŭ cumpăratu Radul Bolovan. [Afurisenie,] și de sfânta înpără-teasa noastră Maica nostă Preacestă.

7. *Liturghiă* din 1775.

8. *Minologhiul* din 1781, Blaj, al Vlădicăi Grigore Maer.

9. Pe un *Molitvenic* de la 17—: 103.

† Să să știe că acestu molitvânic l-amu cumpăratu eu smeritul și multu-păcătosulu robul lui D[u]mnezău, și l-amu cumpăratu din București dreptu costande zece, bani bunî de argint, și l-amu dat părintelui popei Crăstei, de poman[ă], eu Toma Făgărășanul, și l-am legatu cu Davidu, snă popa Neagoe ot selo Dol-Comana, cându aŭ fostu cursul anilor de la Adam până acum 7192, iară de la H[risto]s 1684.

10. *Penticostariu* din 1743.

11. *Psaltire* din 1784.

12. Pe un *Strastnic* din 1753: 104.

Să s[ă] știe că acăstă sfântă și d[u]mnezeiască carte anume Strastnic l-aŭ cumpărət Beşimübăceni, să fie al sfintei bisereci...; leat 1753, Aprilie zile 8.

XVII.

Bistrița.

1. Pe *Biblia* lui Bob: 105.

... Simionetii, din prețu căsii cei căplănești¹, care era a

¹ A capelanului.

protopopului sîngur s'aũ... în Bistrița, și așa acei treizăci de zloț, care i-aũ dat pe aciastă sf. Biblie nevoeaște....

106. 2. Pe *Cazaniile* din 7250 [1742]:

E libris Ioannis Major.

Protopop Costandin Făgăraș, nepot popi Thomii din Făg[ă]raș, meas[i]t[a] Septem[vrie] 9 dni; 1748.

Apoi o notă, ștearsă, cu privire la preotul din Voila.

107. Aciastă carte o am cumpărat, fiind de vînzare, anno [1]796.

108. 3. *Cazani* din 1791, cu notiță că sînt date

de la popa Vasile Horhodar de la Arcalie, cu 14 florințu vonaș, și bani să aũ datũ în mânia feti popi Toma în ziua de Răsali... Și falonul l-aũ lăsatũ pomană la biseric[a] de la Hrube, să fie a biserici.

109. 4. Pe o *Evanghelie* din 1742:

Aciastă sf[ă]ntă ev[an]gh[e]lie s'aũ cumpărat de jupănulũ Ionică Iberaiteru¹ din Bistriță, și cu[m] o aũ cumpărat în bani bunĩ, să-ĩ fie pomenirea după aceia, fără un mărișĩ doisprăzece florinți, pentru sufletulũ dumisale și a soțului dumisale, și a toată rudenie, și nimene să nu îndrăznească a o muta saũ a o vinde de la sf[ă]nta biserică a Măerenilor de la Bistriță; afurisit să fie unul ca acela care va îndrăzni a o lua saũ a o vinde. Marturĩ: Petre Rebrĩșoreanu, Moroșan Grigore, Vasile, în anul [1]797, Februarii 3 den.

Aciastă sfănt[ă] vanghelie o amũ vândutũ eũ Oprea din sat popi Vasilie din Gulateleac, cu bani b[un]i.

5. *Liturghie* din 1807.

Apoi o notă, ștearsă, cu privire la preotul din Voila.

6. *Evhologiu* din 1784.

7. *Octoih* din 1712, dat în 1725, de fata Parascheva.

110. 8. Pe un *Penticostariũ* din 1768:

În anul 1780 s'aũ cumpăratũ aciasta sf[ă]ntă carte Penticostariũ cu 13 florințu vonașũ la sf[ă]nta bisiarica a Bistriții, și prin multă osirdie și îndemnul mieũ p. On. s'aũ plătitũ de aceștii bunĩ creștin[i] săraci, poporani Maeri Bistriți, să le fie pomană lorũ și la tot neamul lor, în veci să fie ai biserici nemutată; ajutătorĩ și ctitorii aceștii cărți: Și d'intăi

¹ *Cberreiter*, curier.

sintăm aceștie: Eū popa On., Ioanū diiac, Tănasie diiac, Petru Cozmi, Floare Petri, Nichita Ghindian, Moisi Solovăstru, Ghio[r]ghie Selenar, Rusū Gavrilă, oameni care au cumpăratū clopotul cel nou la biserica Bistriții, aceștii toții aū îndemnatū de acīastă carte s'aū cumpăratū; D[u]mnezeū să-ī pomenească la Înpărăție cea cerească.

În anul 1780 s'aū milostivitu EczeleŃiia Sa d[o]mnul Vl[ă]dica Maer Gligore și aū datū potirū nou, discosū, pocrovețe la sf[ă]nta biserică a Bistri[ț]i. să fie pomenit, și în veci să fie a biserici. Și prin multă osărdie și rugare noastră a preoțiilor s'aū datū, și multă ustenința părinților Al[e]xandre Fiscuti, s'aū adusū din Blajū.

De acumū până în vecie
Mila D[o]mnului să fie,
Să eșimū din sărăcie.

Много грешно P. On., Bistriții.

9. Pe un *Strasnic* din 1773:

111.

Lupul Senfoleanul și cu Florleianesă aū plătit 4 scănduri și un stăpū... One Bunbul..., Cilimon..., Aldrosan Onusii..., Maștei Vădanci.

Acestū Strasnicū iaste cumpăratū de săraci Maeri Bistriți la sf[ă]nta biserică în veci, să fie a biserici nemișcată.

10. Pe un *Triod* din 1771:

112.

Acīastă sf[ă]ntă carte, anume Triodū, am cumpărat săraci oameni Maeri Bistri[ț]i, cu preoți și diiaci de la Bistrița: pop One diiacū, Petre Cozmi fătū, protopopū Alexandre Fiscoti, să fie a biserici în veci, nemișcată; 1782, Fevraie 8 zile.

XVIII.

Blaj.

A. Biserica parochială.

1. La iconostas, icoane din 1776.
2. *Evanghelie* de Blaj, din 1817.
3. *Liturgiș* din 1807.
4. *Minologhiu* din 1781.
5. *Octoih* din 1807.

B. Capela lui Bethlen.

113. 1. Pe o icoană la catapiteazmă :
S'aŭ zăgrăvit de Grigorie Ranite de la Craiova, Sep. 20,
1764.
114. 2. Pe un *Triod* din 17 — :
Acĭastă carte [ce se zice] Triod aŭ dat Stana muerea Opri
la sf[ă]nta beaser[e]că a Galeșului pentru feciorul care s'aŭ
[prăpădit].

C. Catedrala.

115. Pe catapiteazmă :
Stefan Torețchiĭ, zografu aradschiĭ ¹.

XIX.

* B o b î l n a.

116. Pe *Noul Testament* din 1648 :
Să să știa c'aŭ luat acĭastă carte fratele pop Ion din ...
de la pop Saiia, banĭ 5, uricū meredic dinainte în Rapoltŭ,
la casa lui. Mărturie : întâiŭ, popa Pavel, a doa Lască ... ,
a trè Lucaciŭ Ursul ... .

XX.

Boholț.

Biserica neunită.

1. *Alfavită sufetească*.
117. 2. Pe un *Antologhiu* din 1745 :
Acestŭ sfântŭ și d[u]mnezeescŭ Mineĭ iaste al smeritului
preot anume Radu din Satu-Lungŭ ; acĭasta am scris pă
vrea[mea] când vrea să s[ă] închiză Brașovul, Mai 13 zile,
l[ea]t 1756.
[Copie după Cazania lui Varlaam.] Acĭastă Cazanie este
a sfinteĭ biserici neonite a Boholțului întru pomenire vejnĭcă,
și cine ar îndrăzni a o înstreina, va fi proclēt și anaftema cu
toată casa lui, și ceia ce vor îndemna a o ținea...

¹ Din Arad.

3. Pe un *Apostol* din 17—: 118
 Aū datū Nicolae birșagu flor[in]ți 2 p[e]ntru tată-su. Protopopu Vasil[e].
4. Pe *Cazania* lui Varlaam: 119.
 1745, Iun. 8 zile. Acīastă carte la besear[ica] Buhorțului. țiindu-să fīciorī popi [Mi]haī, că ar hi la ei, pe opt florinți; aū avu[t] judecată cu săteanīi cu Bohorțeanīi, și, neputând jura, aū rămas cartea slobodă a săteanilor și a besereciī de l[a] Bohorțu; care lucru fiind īnnaintea mea, daū și eu acest[ă] scrisoare a mea pentru credința. Protopop Man[ea] Monea Vințeanul.
 An 7242, 1734, Iul. īn 6 zil[e] [criptogram].
5. Pe alt exemplar din *Cazania* lui Varlaam: 120.
 Să să știe că aciastă *Cazanie* o am cumpărat eū popa Ioanū Popovici, parohul unitū dinū sat Boholț, fīcioru popi Irimie, tot din Boholț, cu 12 florinți ungurești, ca să fie a mea și a copiilorū mei de moșie, nu de la copii părintelui popa Matei dinū satū Calbornū, īn ano 1803, luna Mai 24.
6. Pe o *Evanghelie* din 1742: 121.
 Să să știe că aciastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască evanghelie o amū cumpăratū eū anume ermonahū Zosimū, fīciorulū lui St[a]nciū Crețu din Părău, cu florinți 15, și o'm datū la biseareca Boholūțului ca s[ă]-mī fie de pomenire. [La afurisanie, aduși īnnainte și Maica Precista și Sf. Ion Botezătorul.] Scris-am eū popa Ion de la Boholțū, īn luna lui Decheamūvrie īn 5 zile, de la Zidirea .Lumi 7285, del[a] H[risto]s 1777; aminū.
7. Pe o *Evanghelie* din 7258 [1750]: 122.
 De la fīcioru popi On din Băla, cu 9 mări[a]și și șasă potori.
8. Pe o *Evanghelie* din 1844, ca cītorī: 123
 Zachī Zaharie paroh, Gheorghie Zaharie paroh, Ioan Ioanta dascal, Moisze Maerul corator, Ioan Bīlbă corator, Vasilie Bija corator.
9. Pe un *Octoih* din 1750: 124.
 Acīastă sf[ă]ntă] și dumnezeiască carte ce să chiamă Octoif, iaste al mieū, al preotului pop Samoil din sat Hurez, din Țara Oltului, și l-am cumpăratu cu preț florinț vonaș 15;

pentru aciasta am scris ca să știe ; anul Domnului de I[a] II[risto]s 1751, iar de la Facere 7259, luna lui Aprilie 17 d.

10. *Penticostariu* din 7290 [1782].

11. *Propoveduniile* lui Petru Maior. Iscălit «Ioan Zsoante gocman», în 1834.

12. *Triod* din 7277 [1769].

XXI.

Brad.

A. Biblioteca gimnasiului.

125. 1. Pe *Alfavită sufltească*, Sibiu, 1803 :
Aici am scris eu Dimitrie Diiacu din Hărău ; am scris în luna lui Aprilie, în 8 zile, 1808.
Aciastă carte este a lui pop Lavrentie, 1824.
S'aș scris în Horău, 20 Inuoriuri.
Nu iaste bine să ș fircăluiască pre cărțile cealea folo-sitoare.
126. 2. Pe *Mărgăritul* frașilor Greceni :
Aciastă sfântă carte ce ș numește Mărgăritu... Și or cine s'ar îndura să aibă dragoste asupra acești sfinte carute, să o citească, să aibă dragoste către dinsa, să fie slobod și neoprit a o citi, dar afară din Orăș[tie să nu ș dea].
S'aș dat aciastă sfântă carte în zilele lumnatului Domn și stăpănitur a totă țara Ardialului —, fiindu Vlădica preosfințitul chir Dionisie.
... Anno Domini 1791.
3. *Noul Testament* de la Bălgrad (fragment).
4. *Polunoștința* din Timișoara (acefală).
5. *Sinopsisă* adecă cuprindere în scurtu a ceii vechi și a ceii noao Scripturi (de Atanasie de Alexandria), 1783.

B. Biserica.

127. 1. De-asupra uși de intrare :
Cu ajutorul Tatălui și al Fiului și al Sf[ă]ntului D[u]hă, au făcut aciastă sf[ă]ntă biserică întru cinstea Adormirii de D[umne]zeu Născătoare Mariei, fiind Împărat Iosif al 2 și fișpan varmeghii Zărând Măria Sa Ladislaus Marafi ; și s'aș făcut cu osteneala tot satul[u], la an. I[eat] 1783, Iun. 2.
2. *Triod* din 7234 [1726].

XXII.

Braşov.

A. Biserica Sf. Nicolae.

1. Inscriptiile de la intrare sînt date în Stinghe, *Istoriia besérecet Şchóilor*, Braşov, 1899; apendice.

2. Pe o icoană :

128

снѧ икона сотворѧ раб кожо Петръ снѧ Іаковъ кнскъ Хаѧи Стѧфанъ Костандин . . . и поставляю во храмъ стго Ник... [=această icoană a făcut-o robul lui Dumnezeu Petru fiul lui Iacov, nepotul lui Hagî Costandin..., și a dat-o la hramul Sf. Nicolae; c. 1680.]

3. Pe alta, de pe catapiteazmă :

129

Înbrăcat acîas[tă] sf[ântă] icoană de dum[n]ealui] jup[ănul] Ioan Lebu i dum[nealui] jup[ănul] Dum[itru] Ūrcu ; fecit Iohannes Benckner, a[nn]o 1783.

S'aŭ ferecat acîastă icoană cu chelt[uiala] dum[isale] j[upăn] Theod[or] Ivan i dum[isale] j[upăn] Dimitrie Moisi, anno 1785, d[ie] 30 Iuni.

4. Pomelnic :

130.

... La anul 1753, Sep[temvrie] i d. s'aŭ înnoit acest pomealnic alŭ sfintei bisearici de la Bolgaria Braşovului unde iaste hramul Adormirii Preacîst. și al sf. făcătorului de minuni Nicolae. S'aŭ scris de pă un izvod de la anul 7184 [1676].

Io Neagoe Voevod i gspjda ego Despina i snă ego Theodosie, Io Radul Voevod i gspjda ego Voica, mo[na]h[ia] Sofronia, Neacşa i dăştir. ego Anna R. i snă ego Vlad Voevod, Io Petru Voevod, Io Pătraşcu Voevod i gspjda ego Voica i Mariia, Io Petru Voevod, Io Alexandru Voevod, Io Petru Voevod Dimitrie i gspjda ego Soltana, Ioannŭ Voevod i snă ego Radulŭ, Io Gheorghie Voevod i gspjda Safta, Io Alexandru Voevod, Io Aaronŭ Voevod i gspjda ego Stanca i snă ego Bogdanŭ.

Pomeneaste D[oa]mne sufletele robilor tăi : Io Mihaï Voevod i gspjda ego Stanca, Io Nicolae Voevod i sestri ego Floriica, Io Stefanŭ Voevod i gspjda ego Maria, Io Radulŭ Voevod, Şerbanŭ i gspjda ego Elena, Io Matei Voevod i gspjda ego Elena, Io Vasilie Voevod i cead ih, Io Evstratie

Voevod i gspjda ego Dafina, Io Duca i gspjda ego Nastasia i cead, Io Grigorie Voevod i gspjda ego Maria, Io Șerbanu Voevod i gspjda ego Maria i cead ih Solomonu, Anna, Io Costandinu Voevod i gspjda ego Mariica i cead ih Nicolae, Ancuța i cead ih, Io Grigorie Ghica Voevod i gspjda ego Zoi i snanovi ih, Io Grigorie Ioan Voevod, Io Costandin Mihaï Gehan Voevod Rac[o]viț[ă].

Pomelnecu boerilor Rac[o]vițești, însemnat de acum, den leat 1807, Fevr. 16.

† La leat 1774, când atunci au răposat aici în Braș[o]v răposata întru fericire mumă-mea și s'au îngropat la biserica cea mare din Scheiū¹, și de atunci s'au făcut așăzămînt ca pe tot anul să i să dea din casa noastră la biserică cîte tl. cincizeci, ca să fie pentru pomenirea răposatei și acelorlalți răposai, și de la mormînt să nu lipsească candila și făcliia la sfințele slujbe; căt pentru aceia să dau acești bani de mai sus arătaț, și, fiindcă pomelnicul cel vechiu s'au răpus, pentru aceia, acum de întămplarea vremi aflându-ne noi aici, am însemnat de iznoavă toate numele răposaiilor cum și a celor îi, ca să să pomenească.

Cei răposai:

Dumitrachi, Despa, Sultana, Dumitrachi, Efpraxiia monahi, Mihail, Mihaiu, Marga, Theodora, Casandra, Andronache, Bălașa, Ioan, Ana, Ioan, Elena, Radul, Mariia, Chesariie arhiereu, Mariia, Filacton ierei, Ana, Mariia, Mihaiu Voevod, Ana Doamna și cu tot neamul lor.

Cei vii:

Dumitrașcu, Smaragda, Gheorghie, Despa, Costandin, Dumitrachi, Sevastî, Mihail, Ana, Alexandru, Emanuil, Gheorghie, Costandin și cu toată sinodiia lor.

Dimitrie Racovița Ban.

Aici am însemnat și un rând de odăjdiî ce am dat la biserică, adică:

Odăjdiile:

Un felon de stofă grea cu fir galben. Un stihar de atlazu

¹ V. *Brașovul și Romîni.*

piersiciu cu floricele, un patrahir iar de stofă galben cu fir, cu șireturi dă fir pân prejur și cu ciucuri iar dă fir. O pereche rocavițe, iar de stofă galbenă, o bederniță iarăș de stofă galbenă, asemenea cu șăreturi de fir pân prejur și cu trei ciucuri, un aer iarăș de stofă galbenă asemenea, dooă procovețe de atlazu piersiciu cu floricele.

Acestea le-am făcut și le-am dat aicea la biserica cea mare din Scheiū, unde este îngropată răposata întru fericire mumă-mea, ca să-i fie pentru pomenirea răposaiilor părinților noștri. Dar am pohtit și pă părinții preoți de aici de la biserică, ca acestea să le aibă mai la păstrare, iar nu să le metahirisască is urdinarica¹, ci la praznicile împărătești și la sărbătorile cele mari să le metahirisască la sfintele slujbe, și nici să le înstrăineze la vre o parte pe afară, pân alte locuri sau prin alte sate, ci să fie numai trebuința biserici ceī mari de aici din Scheiū, aciasta. 1808, Iulie 10.

Dimitrie Racoviță Ban.

Maī însemnăm acum și aici ca să știe că, întâmplându-se la leat 1810, Sept[em]v[rie], dă s'aū mutat către Domnul și răposatulū întru fericire tatăl mieū, dum[nea]lui Banulū Dimitrie Racoviță, tot aice la Braș[o]v, unde s'aū și îngropat iarăș la biserica cea mare din Scheiū,—drept aceia prin așăzământ am maī făcutū și noi adăogire pe tot anulū ca să dea dă la casa noastră încă tl. cinzeci, ce să dă maī denainte pentru pomenirea răposatei moașei noastre, precum maī înnapoi în ceialaltă foaie să arată însemnatu așăzământu acesta, dă rāp[osa]t[ul] tatā-mieū, care să face tl. una sută pă tot anul a să da dă la casa noastră la biserică, pentru pomenirea răposatului tatā-mieū și a moașă-mē și a celorlaltī răposai, și dă la mormânturi, atât alū tatā-mieū, cât și alū moașă-mē, să nu lipsească candile și făcliia la sfintele slujbe, că pentru aceia sânt dați acești bani dă maī sus arătați. Asemenea să fie știut că am maī hărăzit la biserică pentru pomenirea răposatului tatā-mieū și o sfântă cruce frumoasă, ferecată cu argintu șarmă, și poleită cu auru; am maī adăogat către aceste la bi-

¹ Εἰς ὀρδιναρικά, de ordinar.

serică încă tl. doaăzeci pă tot anul, ca să-î mai dea dă la casa noastră, pentru ca să-î fie datorî preoții să-î facă o sfeștanie pă toată luna, la mormăntul răposatului tată-mieû, și să-î pomenească. Așa dar am trecut și numele răposatului între cei morți, la pomelnecu nostru ce să vede înapoi însemnatû, și adevărat supt iscălitura răposatului tată-mieû, ca să să pomenească. Și am adevărit și noi aciastă condică dă noul aşăzământu ce am făcut.

Dum[itraci] Rac[oviță] Log[o]f[ăt]. 1810, Noemv[rie].

131. 5. Alt pomelnic :

S'aû prefăcut acest pomelnic de pre altulû la anul 1828, asemenea cu celû veichiû, întocma cu toate numele; iară văleatul celû veichiû nu s'aû găsitû.

[Aici și] Scarlatû Voevod, Păuna..., Alexandru Voevod, Doamna Ecaterina.

132. 6. Pe chivot :

1768, Ghen[arie] 12, chielt[uiala] faceri acestû sf. chivot est[e] de dum. Hağ[i] Radu Pricop și de dum. Ioanû. Lebu, dar argintul e[ste] de la biserică.

133. 7. Pe o cruce :

Hagi Radu inașu, Șandru inașu, Hagi Dumitru Cîrcu, Todorû Cîrcu.

134. 8. Pe cununii :

Aceaste cununî le-aû făcut Pătru Giut[u]l, și le-aû dat s[fi]nti bisăreci de pomean[ă]; 1709; ot Scheai, să-î fie.

135. 9. Pe alte cununii :

Aceste cunun[i] de dascalul Pătru, anno 1742, dăruit[u] s'aû.

136. 10. Pe o icoană :

Radu, Elena, Nicolae, Nicolae ; Buc[u]rești, 1807, Aprilie 10. Dinu argintar.

137. 11. Pe icoana Mîntuitorului, în biserică :

Această sf[ă]ntă icoană făcutu-o-aû roaba lui Dumnezeu Ilinca fata popei lui Ghiorghî; 1688.

138. 12. Pe icoana Maiceî Domnului :

S'aû făcut la anul 7072 [1564] de robul lui D[umne]zeû Dimitrie, Ilinca i fiica dum. Stanca. S'aû înoit la anul 7269 [1761] de robul lui D[u]mnezeû hağ[i] Radu Pricop, hağ[ica] Anastasia i fiica dum. Mariia.

13. La paraclis, pe o icoană: 139.
Otdama (*sic*) leat 7164 [1656], mșța A[p]ril dni 8.
14. Pe alta: 140.
Făcutu-s'au aciastă sf[ă]ntă iconă dă robu lui Dumnezeu
Ioan sinū Dumitru Croitoriū; [c. 1650].
15. Pe catapiteazmă: 141.
Iancul zugrav, Ioan zug[ra]v.
16. Pe locul bisericii celei vechi: 142.
Fiindcă în locul acesta au fost biserica Bolgarilor cea
veche, așa în locu sf. preastol s'au ridicat aciastă sf. cruce
în zilele stăpâniri Î. Î. nostru Franțisc II, cu blagoslovenia
preaosf. arh[iereului] nostru Gherasim Adamovici, spre aju-
tor creștinilor.
17. Pe cruce: 143.
Aciașt sf. paraclis, 1795, s'au zidit din temelie și s'au zu-
grăvit cu toată cheltuiala diac Costandin Boghina.
18. La fntina de lângă biserică, pe o cruce: 144.
În zilele sf. Troițe înnoitu-s'au aciastă sf. cruce în zilele
Î. C. Mr. Terezii, și în zilele Î. Înpăr[atului] nostru Iosef II de
dom[nul] căpitan Ilie Bird, înt[ru] veci[ni]ca pomenire, anul
de la H[risto]s 1780, în 22 d. r. d. i. s. 7.
Cu vreaarea Tatălui și cu ajutoriul Fiului și cu săvârșirea
Duh[u]lui Sf[ă]ntū rădicatu-s'au aciastă sf[ă]ntă cruce întru
cinstea hramului a Sf[i]nteî Troiței cei nedespărțite, în zilele
înn[ă]lțatului Împăratu C. R. [*litere latine*] VI . . . an 1738. Fiind
comândir în Ardeal Serenisămul graf Gheorghius de Lubcovit,
de robul lui D[u]mnezeu Căpitanu Ilie Birt i roba lui D[u]m-
nezeu Neacșa i snă ego Ilie, Radul.

B. Biblioteca bisericii Sf. Nicolae.

(msse slavone.)

1. *Cuvîntări*, Poartă începutul titlului lui Petru Șchiopul.
2. Pe un *Mineiă* de Ianuar: 145.
УТ ПШТНШЮ СІЕ КНИГ, УТ МОЛДАВКЮЮ [= de la Putna a-
ceastă carte, din Moldova].
3. Pe un *Mineiă* de Mart-August: 146.
Să s[ă] știe de când am scris eū Costia dascal, snă pop
Staicu ot Brașov, vleat 7187 [1679].

Еѹ Cr[a]stea ȕascal.

почес мѣца ген. и сѣкрышии мѣца мр. къ лѣт ѣзпи [= s'a început în luna lui Ianuar, și s'a înțuit în luna lui Mart. în anul 7088, 1580].

Dăruit de popa Mitro, pentru sufletele protopopului Constantin și mamei lui, Maria, la 7137 [1629], Februar 16.

Același a mai dat:

к. кннг: Ёфрем Еирин и Катакѣзин [= 2 cărți: Efrem Sirul și Cantacuzino].

147. 4. Pe un *Minciū* de Novembre:

изколеніемъ оца и поскшеніемъ снѣ и сѣкрышеніемъ стго дха немиса еѣ еѣ кннга къ днѣи багочкетиваго и хѣлювнѣаго гедна късен земан сѣггравлаахѣнскон Іѡ Нѣгоѣ Воєвода и тог повелѣнѣм и при прѣквещнѣкѣм архієпискѣ кѣр Макарін нокомъ къ настоленѣмъ градѣ Тръгокици, и приложн егѡ геднѣ Іѡ Нѣгоѣ Воєвода къ новѣѣ митроп[о]ліѣ; и дѣже немисае к лѣт ѣзкѣ [= cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh s'a scris această carte în zilele bine-credinciosului și de Hristos iubitorului Domn a toată Țara Ungrovlachiei, Io Neagoe Voevod, și cu a lui poruncă, și supt preaosfințitul arhiepiscop chir Macarie cel nou, în cetatea de Scaun a Țirgoviștei, și a închinat-o Domnia Sa Io Neagoe Voevod la noua Mitropolie; unde s'a scris în anul 7025; 1517].

Însemnare de la «Miloș Mehedinul» (secolul al XV-lea).

† Млстїю ежїю прѣквещани митрополит кѣр Герафим.

Млстїю ежїю прѣквещанаго митрополит кѣр Мнхана.

148 5. Pe un *Minciū* de Novembre (1530-50):

Дѡ зде писа грѣшнн Новакъ, кѣчнаѣ моѹ паметь [= până aci a scris greșitul Novac; veșnica lui pomenire].

A fost a Mitropolitului Filipopolei.

149. 6. Pe un *Molitvenic*:

Dat de popa Constantin fiul lui popa Mihui, fiul lui popa Dobre, nepotul de fiu al erm[onahului] Timoftei, fiul lui popa Petru, fiu lui popa Alde, fiul popei Petru celui bătrîn.

[A dat și altul:] понеж и дрѣсѣжн матвнц(ик)ы сѣт даан ѡт прѣкѣчк нгѣ предѡвре едннѣ рѣкннсан, дрѡугын дрѡгкѡканѣ, тнпартнѣкѣ; ѡт къскѣ сѣт трн матвнцы даан ѡт

сродникъ шныхъ [=căci și alte Molitvenice sînt date de străbunul nostru prea-bun: unul manuscript, altul în tipar; de toate sînt trei Molitvenice date de rudele noastre]; 7138 [1630], Ianuar 21.

S'a cumpărat cu 13 zloți tătărești de la diacul Ion și Efrem вт кланкон земли, къ дни влчкытикаго гендн Петръс Воевода еже прїеде вт Нортн, к лто по вчг, мсца ап. к днь [= din Țara-Românească, în zilele bine-credinciosului Domn Petru Voevod, care a venit de la Poartă¹, în anul 7093 [1585], luna April 20 de zile].

7. Pe *Viețile Sfinților* (manuscript de la începutul secolului al XVI-lea) pe Decembre:

неписанъ аз многорѣшныи Вьсїи даскал втх ста црккк вт Шккн, мсца дек. к днь, к лтг влчче [= am scris eu mult-greșitul Văsiu dascălul de la sfinta biserică a Șcheilor; luna lui Decembre 20 de zile, anul 1695].

8. Pe altul:

Să [să] știe că am scris eu Văsiu snă Hoban, mșța Ghen[arie] 14 dni, care am fostu diec la biserec[a] ot Șchei; 7159 [1651].

C. Biserica grecească.

1.	Hic recubant Stephani Iuvenis valida ossa, triennis. Stephanus magnas iu- venis de stemate natus, Hic obiit floreus iuvenis, Tellure remota a genitore George procul Caminar Vakareko. Die 12-ma Mart. 1823.	152
2.	Cu aciastă peatră în cornuri cioplită Brancovan Elena e acoperită, Tînără de ani doaăzeci și doi, De Domnul chemată fiind înapoi. Își așeză trupul în groapă cernită, Întru obidare nespusă gătită.	153.

¹ Urmașul său, Mihnea.

Abiea trecu anul de cînd fu răpit
 Și Cantacuzeno, al său soț iubit.
 Unul după altul întorcînd din lume,
 Arată că vîrsta și vestitul nume,
 Frumuseața, avearea sînt deșertăciune:
 Toate prav, cenușe, toate putreziciune.

Brașov, 18 Martie 1809.

154. 3. Aicea odihnește robu lui Dumnezeu Neacșu Guțu Pană
 de la București.

3 Avgust 1812.

155. 4. Ὁ τρυφερώτατος θλαστής Στολνίκου Γρηγορίου ἦδε κείται,
 Γεώργιος, ὁ ἐκ Βουκουρεστίου. μῆνας δὲ ἕξ σὺν ἔτεσι δύο ἐν κόσμῳ
 ζήσας, ἀπῆλθε πρὸς τὸν Κύριον, τῶν ἐν γῆ μὴ φροντίσας. 1821,
 Ἰουνίου 5· τοῦ πύκλῃν δὲ Παλλάδος.

Adecă :

Prea-gingașul copil al Stolnicului Grigore aici zace : Gheorghe,
 din București, care a trăit șase luni peste doi ani, [și], viețuind
 după cuviință, a plecat spre Domnul, desprețuind ale pămîntu-
 lui; 1821, Iunie 5.—Al său prieten: Paladi.

156. 5. Basarab Emanuel princeps de Brancovan altus
 Felix hic iaceo plaudoque sacro Deo.
 Hic requiesco, ducum genus alt' ab origine natum,
 Praestantes titulos, nobile stema gerens;
 Sexagesimus est mihi tertius annus in orbe,
 Dum mihi magnificum contexerit ossa sepulcrum,
 Quo simulacra levo Elysiumque peto,
 Nec cessare velis benedicere, docte viator;
 Fas etenim est tibi, cras hoc quoque carpere iter.
 Vir utique fatis Phoebus delapsus Olimpo,
 Lux fuerat tenebris pura Corona tuis.
 Die 24-ta Aprilis [1811].

157. Πλάξη δὲ κεύθει τὸν Δοσίθεον νέκυν, ἀρχιεράρχα πρόσθεν Οὐγ-
 γροβλαχίτης, ᾧ πάτρα κόμη Πογδοριάνη πέλειν. Τυχῶν δὲ τιμῶν
 ἐν τε Βουκουρεστίοις καὶ ἐν κρατίστη Ῥωσσίᾳ, πλείστων ὕσων ἔτη

¹ Copiile mi-aũ fost date de d. Neagoe Popa, profesor.

εὐώσας, πλεῖν ἢ ἐννάκις δεκατέ[ν]της, ἀγρεπιῶς ἐνοικήσων πόλιφ, πρῶξις δὲ τὰς τοῦ δ'οὐκ ἂν ἐξεῖποι λόγος. Ἐν Στεφανουπόλει, τῆ 14 Δεκεμβρίου 1826.

Adecă :

Această piatră cuprinde pe răposatul Dosoftei ce a fost Mitropolit al Ungrovlachiei, a cărui obîrsie e satul Pogdorianiana. Și, dobîndind locuri de cinste în București și în preaputernica Rusie, trăind anî mulți, peste nouăzeci, spre a locui veșnic în cer (?), iar faptele lui cine ar putea să le spuie prin cuvinte. Brașov, 14 Decembre 1826.

Pentru acest n^o am avut și o copie a d-lui Neagoe Popea, profesor. — Toate lămuririle se pot găsi în volumul *Brașovul și Romîniî*.

Inscripțiile de la biserica Sf. Nicolae se dau în anexele *Ist. bisericîi Școlilor*, tipărită de Sterie Stunghie.

D. Adaos

(din Arch. de Stat din Buda).

Extractus summarius demonstrans numerum familiarum 158. vallachicarum in universo districtu saxonicali coronensi existentium, iuxta singulorum subsequentium locorum libellos confrontatorios, anni militaris 1761-2 confectus :

Prejmăr: 129. Hirman 63. S. Petru 44. Bod 64. Feldioara 117. Vereșmart 60. Măgheruș 50. Satu-Noū 23. Crijba 88. Apața 49. Vidambac 52. Kereztenyfalva 79.

— [Altă statistică din anii 1760.]

În districtul Brașovului: Brașov 661, fără văduve, 6 preoți. Satul Bacifalu: 88 f., 1 pr., fără biserici. Satul Turchișul: 156 f., 2 pr., bis. Satul Lungū, satul Cernatulū: 127+80 f., 2 pr., bis. în primul. Satul Tărlungeni: 92 f., 1 pr., bis. Satul Purcăreni, satul Zezinul: 84+16 f., 1 pr., bis. în primul. Orași Prejmerul: 96 f., 1 pr., bis. Satul Hermanul, satul Semū-Petru: 63+34, pr. 1+1, bis. în primul. Satul Bodul, satul Hălchiu: 55+40 f., 1 pr., bis. în primul. Orași Feldioara, satul Rodbavul: 69+38 f., 1 pr., bis. în primul. Satul Apața, satul Măeruși: 32+42 f., 1 pr., bis. în primul. Satul Crizbavul: 60 f., 1 pr., bis. «nu iaste», iar apoi: «pro. 1». Satul Noū: 20 f., f. pr. și bis. Reunit cu Crizbavul. Satul Vlădeni, orași Cotlea: 160+80 f., 3 pr., bis.

în primul, iar «pr. 1». Satul Vălcanul: 84 f., 1 pr., bis. Satul Ghimbavul: 41 f., 1 pr., bis., «iaste întru atârnatu (*sic*)». Satu Tohanul: 178 f., fără vâd. pr. 2, bis. Satul Zărneștii: 364 f., 6 pr., 2 bis. «Din sus de Bran»: 543 f., 11 pr., 7 bis. «Din jos de Bran»: 155 f., 2 pr., ajutori 2, 2 bis. Răjnovu: 151 f., 2 pr., bis. Satul Cârștitanul: 82 f., 1 pr., biserică.

XXIII.

Bucium.

159 1. Pe un *Apostol* din 7251 [1743]:

Acest sfânt *Apostol* l-am dat la sf[ă]nta biserică la Buciumi, la care iaste hramul Sf[i]nti Troiț, care o am zidit eu I Iagi Isaiia ieromonah, și am mai scris la list 25: caută de vezi ce spune, ca să nu cazî supt blestem.

Eu Hagi Isaiia ermonah dină Mărgineni.

Ani Domnului 1747, Mai zio întâi.

Să s[ă] știe de cându am cumpărat acest *Apostol* sf[ă]ntu eu Isaiia ermonahul de la părintele VI[ă]d[i]ca de la Mitropoliia Bucureștilor drept florinți 8 . . . , l-am cumpărat eu odată pe munca mia . . . De s'ar tămpla să-l lasu la vre o besearecă, să fie acolo până la o hărtie, sau la preot, el iară să-l dia la preot, iară la mirenî nici de cum să nu să dia; iară cine l-ar vinde sau cine aru strica aciastă scrisoare a mia, să fie afurisit și de mine păcătosul, și să s[ă] prăpădiască ca Sodomul și Gomorul.

Isaiia iermonah Tempia . . . Iina, Aldia, Bucura.

2. *Antologhiu* din 1745.

160. 3. Pe *Cazania* lui Varlaam, iscălitura: C. Ivanovicî, 1759. Apoî :

Să s[ă] știe de cându au untrat Neamții în Țar[a]-Rumănească de au făcut jav, 1737. Eū Iacov ot Bucium.

4. *Octoih* din 1746.

5. *Penticostarii* din 7251 [1743]

G. I. 1761.

* Manuscriptele lui Alexandru Dascălul.

* Pomelnic din 1665.

* Catastif al bisericii pentru anii 1684-1813.

* Mineie manuscrise de Radu Duma, 1780.

* Evanghelie manuscrisă de Radu Tempea (1722).

XXIV.

* Budila.

Pe o *Cazanie* a lui Varlaam :

161.

СІА КНИГА СВѢДѢХЪ ОКАСІИ КАРП ДІАКЪ, КЪ ЛТ. 1383, МСЦѢ ДЕКЕ. К [= această carte a legat-o Carp diacul, în anul 7187 [1679], luna lui Decembre 20].

Legatu-s'au aciast[ă] Cazanie acum a doa ora cu chiel-tuela dumnealui Stefan Sămbotin și jup[ănesi] dum[nealui] Dumitra, pentru pomenirea dumnealui și a părinților dumnealui; și aciastă sf[ă]ntă carte este dăruită sf[i]nteii bisericii de la satul Budila, pentru învățatur[ă] și ascultarea tuturor oamenilor; 1774, Avg[ust] 23, Brașov.

XXV.

B u i a.

Pe o *Liturghie* fără început (incipit: «Rânduiala vecerniei celei mari»):

162.

Aciastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască carte, anume Liturghia, iaste a mea, a lui Matei diacul de la Buia, cump[ă]rată cu bani buni, cu șase florințe, în anul de la H[risto]s 1771, de la Stan diacul de la Sadu.

XXVI.

Bungard.

1. Pe un mormint din tindă :

163.

Ἐνθάδε κείται δοῦλος τοῦ Θεοῦ [ωάννης Μάρκου ἀπὸ Μεσσοπο... ; 1763, Ἰαννουαρίου [= aici zace robul lui Dumnezeu Ioan Marcu din Mesopoi... ; 1763, Ianuar].

2. *Antologhiu* din 1737.

3. Pe un *Chiriacadromion* din 1699 :

164.

Și aciasta să știe toți preoții, din în preotu în preot, cari vor fi la aciastă sf[ă]ntă besearcă din Bungardu, iar Sfințiele Voastre alte pomealnice streine să nu mă scrieț întru aciastă carte a nostru, fără numai ce am scris noi, a noști să s[ă] pominească, iar cine mă pă de asupra fără de voia noastră are scrie pre alți streinii întru aciastă pomeană a noastră, Dumn[e]zău va plăti unul ca aceluia. Aciasta am scris stăpănul aceștii sf[ă]ntă carte.

Ianoș Bălaș, secret[a]riul rum[ă]nescu al cetății Sibiiului.

Aciaștă sf[ă]ntă păucenie iaste a mia, anum[e] a lui Ianoș Log[o]f[ă]tului, să s[ă] știe; anii 1706, ms. Făr. 20...zapis precum aciastă sf[ă]ntă carte a mea care nime altul hăbă (!), ce iaste a mia numai, și, unde mi să va tãmpla moartea mea, să mă îngrope din lontru în besearecă. Și cartea aciasta să fie acei besearece; întru carea besearecă mă veți astruca pre mine și pre soțul micu, Mariia: Ianoș Bălaș, scriitoriu cel rum[ă]nescu al cetății Sibiiului, am scris ca să s[ă] știe.

165. 4. Pe un *Mărgăritar* din 7194 [1686]:

Acest Zlatoust iaste al mieu, al pop[i] Gheorghie del[a] Bungardu, voleat 1731, 7239.

Și mii-au rămas de l[a] tată-mieu popa Macavieiū.

Acest Zlatoust est[e] al meu al popi Ion Aron de la Bungard, și mi-au rămas de la soțul meu popa Gheorghie. Scrisamū eū popa Ion Aron de la Bungard, anul 1766.

Acest sfânt Mărgărit il las la fiu-meu Gheorghie Aron; scris-am eū popa Ion Aron de la Bungard; 1770.

166. 5. Pe un *Penticostariu* din 7251 [1743]:

1765, Martie 1-iū. Aciaștă s[fă]ntă carte eū amū cumpăratū, Ianache Theodoran Cincu, și o amū datū de pomană la sfânta biserica noastră a Bungardului, unde și răposatulu mieu, Damnezau să l pomenească, Theodora 1, și răposata maică-mea, Dumnezeu să o pomenească, Hrisantia, care la aciastă biserica s'au îngropat.

167. 6. Pe o *Pravilă* de la Govora:

Eū popa Ion ot Bungard; 1737.

7. *Triod* din 1730.

* 8. Protocol din 1811.

168. * 9. Pe o foaie de Evanghelie amestecată în *Triodul* de la 1731, din Poplaca:

Ἐποδοτο τὸ εὐαγγέλιον τὸ ἀφιέρωσεν ὁ Ἀλέξαρις εἰς τὸ Μπουγγάρι εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ μνημόσυνον τὸν πατέρα του Δραγκάν, τὴν μητέρα του Χαρχάνα, καὶ μνημονεῖονται τὰ τρία ὀνόματα ἐν ἐσπέρας, καὶ πρωῆ, καὶ μεσημερίας. Ἔτος τῆς Σ[ωτη]ρίας ἡμῶν 1691, Σεπτεμβρίου 15, ἀπὸ Ἀδὰμ. 7200¹.

¹ «Această evanghelie a dăruit-o Lazăr la Bungard, la biserică, pentru amintirea tătine-său, Drăgan, a mamei sale Hamhana, ca să se pomenească cele

5. Pe o *Evanghelic* din 1776, iscălit: Moise pop[a]; 809.
6. *Evhologhiu* din 1764.
173. 7. Pe *Liturghiile* din 7255 [1747]:
S'aũ încăsătorit la anul 1809.
174. 8. Pe un *Octoih* din 1750:
Prin d[u]mnezeesc ajutoriũ mă aflu aceștii cărți legătoriũ,
Precum mai în jos să va arăta,
Și numele mieũ îl voi însemna.
Iară cine din streinĩ s'ar ispiti
Acıastă carte a o primi,—
O am legat eũ dascalul
Simion de la Mitropolia Făgărașului.
Iar oricine s'ar afla, mi cărți
Mai da, bucuros le-aș lega.
- S'au legat ano 1800, Martie 21 zile.
9. Pe un *Penticostariũ* din 1768, la 1864, mențiunea inuudării Dîmboviții.
«Nice un firtariũ de most n'aũ eșit din struguri.»
«Foarte zile frumoase și calde.»
175. 10. Pe un *Triod* din 7234 [1726]:
[În 1838] aũ zdrobit piatră pe la Calbor foarte tare, hol-
dele pe dudet și după deal, și vearzeale, și în sat, și cucuru-
zile pe rîmături, cu coasta din preună, și viile pe supt meal,
și toate legumile le aũ zdrobit... , gînște s'aũ prăpădit de
potop, garduri s'au rupt de ghiață și de ape multe.
Al luț Samuil iermonah pai[a]cli[s]jarul ot Mitr[opolie].
176. Acıastă sfântă carte o am cumpărat eũ Ion grămatic de
la părintele Samoil în talere doao pl., 1754; și aũ fost mar-
tor părintele Afufasie, și părintele Bogoslov, și aũ zis să
aibă — învăluială acest fecior anume Ion... Samoil, iermonah
al sfintii Mitropolii, ca să să știe; leat 1754.
Vremuri de ploaie (1858).
177. Anul 1858 aũ fost foarte rodos, și stupi încă aũ roit bine,
dară de la Simpetră n'aũ mai căst nice o picatură de miere,
de s'au prăpădit de foame. De abia adună de s'or fi băgat
a 10 parte în tot Ardial... Toomna aũ fost foarte secetoasă,
de numai pe la Simiedriu, 3 zile, aũ putut plugari sãmîna
grîu cel de toamnă, și apoi îndată aũ căst zăpadă.

11. Pe un *Triod* din 1774 :

178

«Lumina luni cîndu-î cu pîntecile în jos și cu coarnele la diial urmează
moişte . . .

«Nu geroasă, saū nu vinturoasă »

«O vreme saū un potop.» «Podenciu» = podeț. «Zioa de Dragobete.»

«Vreme timpurie» = bună.

«Așa un ger de tare, de tot într'una aū ținut.»

«Pifniță.» «Pictocile toate.» Nume : Roban. «Sfințitul de iarna.»

XXVIII.

Caransebeș.

Biserica din cimitir.

1. Pe un mormînt, afară :

179.

Aicea odihnește roaba lui D[u]mnezău Martha, fămeia a
j[upănu]lui] Manoilea Stancovicî, lăcuit[or] în Caransebeș, care
aū viețuit 50 de ani ; aū răposat în 17 Martie, anul D[o]m-
nu[lui] 1815.

2. Pe altul :

180.

Aicîa odihnește robul lui Dumnezeu Balacî Băju, fostu ne-
goțitor în Caransebeș, aū viețuit 70 de ani, și s'aū mutat
la vecinicele lăcașuri în 26 August 1823 ; lângă dînsul o-
dihnesc și doo soții de 1-a și a 2 a căsătorie a dumisale,
Anna și Talia, fie lor veacînică pomenire și odihnă întru În-
părăția ceriurilor ; cu a treia soție, anume j. Stanca, au vie-
țuit 20 de ani.

3. Pe un al treilea :

181.

Pomenește, D[oa]mne, pre robi tăi aceștea care sânt mutaț
la odihna cîa veacînică întru Înpărăția ceriului, j. Martin
Rusu, fostul negoțitor în Caransebeș, viețuind ani 53, și aū
răposat în 22 Iunie, ani di la H[risto]s 1825 ; j[upănea]s[a]
Costanda, socra sa, aū răposat în 25 Iulie, ano 1820, — cu
familiia dumnealor să odihnesc aicea.

4. La altar :

182.

Zugrăvitu-s'aū acest sfânt oltar, cu tîmpla împreună, în zi-
lele și stăpînirea prealuminatului și stăpînitoriului nostru
Domnu Domnul Iosif cel de al doilea, Împăratului Romanilor,
Craiului Hungarilor și al altor țări, fiind în zilele aceștea ar-
hiepisop și Mitropolit Scaunului Carlovețu Escelenția Sa

domnu Moisi de Putnic, cu blagoslovenie și îndemnarea ocărmuitoriului acești eparhii Înnalt Preaosfinții Sale domnul Iosif Ioanovicî de Șacabent, pravoslavnicului episcop al Verșeț[ulu], Caransebeșului, fi[n]d protopresviter Gheorghie Iorgovi[cî] și namesnic Theodor Ilievicî; Septevrie 8, 1787.

Cf. Andreiu Ghidiu și Iosif Balui, *Monografia orașului Caransebeș*, Caransebeș, 1903 (extras din «Foia diecesană»). p. 27.

183. 5. La strana din stînga:

În anul 788, în rezmerița cea cu Turcul, au fost tare stricată zugrăvitura besericii ceștia de Turci: pentru aceia acuma de a dooa oară în zilele prealuminatului Împărat Franțiscus I, fiind ep[i]sc[op] al Verșeț[ulu], Caran[sebeșulu] Ecselelenția Sa Domnul Peter Ioanovicî de Vidac și protoprezviter al Caransebeșulu Ioann Thomiciu, iară cu toată cheltuiala d[u]mnealujupînelu Manoilo Stancovicî și a jupînesei d[u]mnealuj Martha, născ[ută] Ioanovicî, iară s'aŭ priînnoit la anul de la Hr[isto]s 808, Octov[rie] 15. Ecaterina, Elena.

V. *ibid.*, p. 28.

184. 6. La proscomidie:

Pomeneste, Doamne, și zugravii: Ion zug[rav], Ioan zug[rav], sin ego, Ion ucenic. Iulie 10, 1787.

Cf. *ibid.*, p. 28.

185. 7. Pe sfînta masă:

† Aciestu sf[ă]ntu prestolu s'au facutu cu cheltuiala domnulu Ioannu de Groza lăitinantu alu slăvitulu chesar-cr. valah.-illir. reghimentu, și s'aŭ dăruit sf[i]ntei bisericî din Caransebeșu, hramulu Sf[ă]ntulu Ioannu Botezătorulu, cu bl[agosloveniia] preaosfințitulu ep[iscop]u alu Caransebeșulu și al Verșețulu d[omnulu] Vichentie Popovicî, pentru pomenirea veacinică a părințiloru lu, Avraamă și Anna, în 13 zile a lu Augustu anul 1780.

Fototipie, *ibid.*, p. 26. — Acolo v. și alte inscripții din această localitate.

186. 8. De-asupra unui mormînt:

Aicea odihnescu cei la ceale vecinice lăcașuri mutați robi lu D[u]mnezeu Iova Iacob postmaistor, carele după petrecrea de 76 anni întru aciastă viață s'aŭ dat sufletul său în minele făcătorulu în 3-lea Martie 1779, și Anghelina, soția lu, carea aŭ viețuit 60 de ani, și în 3-lea Ianuarie 1782 aŭ ră-

posat; dinpreună și fiii lor Iova Iacob, carele în vîrstă de 30 de ani s'aŭ mutat la ceale vecînice, în 30-lea August 1785, Iovanca, carea după 26 de ani a vieții sale au răposat în 21-lea Aprilie 1789, și Nicolae Iacob, negoț[itor], carele, viețuind 69 de ani, aŭ răposat în 1-lea Aprilie 1838; cărora s'aŭ pus acest monument de următorii lor spre vecînica aducere aminte.

Ctitor Ioann Sîrb, iub[iliter] caprariu.

XXIX.

Cetatea-de-Baltă.

A. Biserica unită.

1. *Apostol* din 1814.
2. *Cazania* lui Varlaam.
3. *Evanghelie* din 1760.
4. *Molitwenic* din 7255 [1747].
6. *Octoih* din 1792.
5. *Octoih* din 1825.
7. Pe un *Penticostariu* din 1808, mențione că s'a cumpărat de «Stoian Vasilie, preot unit Ceteți-de-Baltă, la anul 837».
8. *Psaltire* de Sibiu, 1806.
9. *Triod* din 1771.

B. Biserica neunită.

1. Pe o icoană; 187.
Nicolae zugrav sin Ionu [c. 1750].
2. Pe o *Cazanie* slavonă din c. 1550; 188.
Să ș[ă] știe, eu Ionu Inochentie, când am șezut în casa moș popi; leat 7259 [1751].
Să știe de când am venit din Moldova eu Ion, vă leat 7181 [1673].
3. *Evanghelie* din 1776.
4. *Evanghelie* manuscrisă din secolul al XVI-lea.
5. *Octoih* de Blaj, 1783.
6. *Psaltire* de Bălgrad.
7. *Strastnic* din 1773.
8. *Triod* din 1800.

XXX.

Cîlniciș (V. Delari).

XXXI.

Cîmpeni.

A. La parohul ortodox.

189 Pe un ms.: «Rânduiala ispovedanții»:

La S[fă]ntul Nicolae au murit Domnul episcopul Ghedeonă Nichitici, și, rămîind eă ipofdiakon, în primăvara au venit poru[ncă de la] Împăratul să meargă di[eci] la preoție la Timișora, și săptămăna cîa mare o plecat, și în 12 zile pre 100 doî ne-au preoțit răposatul Vlădică Petrovici; și la Mestec[ă]n] am fost preot în 6 ani de am slujit; la Abrudfalva am venit preot la anu 1795, Aprilie 22 de zile.

Popa Nicolae Popo[vici], paroh neunit Abrudfalva.

B. Biserica ortodoxă.

1. Icoană făcută cu cheltuiala lui «Dandea Andilina». «Nicolae Corchiș pictor».

2. *Antologhiu* din 1781.

190. 3. Pe un *Catavasier* din 1818 se arată că lipsise «prin răpirea saă furarea a unui om fără cunoașterea lui Dumnezeu». Dat de Bobar Sanfira Corcheș.

Asemeneaș cine va face, să-l bată și să-l afurisască toate cîntările care-s într'aciastă carte... Eă Samoil Corcheș, fiind și eă deac și cîntăreș. Corcheș Nicolae, gornicul de pădure la Sohodol, cu soția dumnealui, spre lauda lui Dumnezeu au cumpărat aciastă carte.

191. 4. Pe *Cazania* lui Mihaî Racovișă, 1742:

Aciastă carte cu nume Mineiatul s'au cumpărat de răpăosatul Morușu Onușu, cu zice numărături, de pomian[ă] și de învățătură acestuiași poporu de sat Căenpean[î], numitiî besereciî din dealuri, în anul 1768, Martie 20 de zile, prin mîna popiî Ion Morar, Cănp[eanî].

5. *Evanghelie* din 1817.

6. *Mineie* de Buda, dăruite de Mihon Gavrilă, Orlea și Gligorie Avram, «Leah Ilie, cu soșu saă Simziiana», «Mucăa Ion a lui Toma».

Însemnare că la 7 Novembre a fost întunecime de soare («au rămasă fără vedare»), de «Mihăeș Nicolae Holea, împreună cu soșu-său Ilona».

7. *Mineia* pe Septembrie, Buda, dat la 1806 de «Patișă Petru și cu fiul saă Patișă Ispas, împreună cu soșiile lor», cu 7 zlofi, 20 kr. «În Cîmpeni saă Topanfalva» «Vasilie Motora, paroh la Cîmpeni.»

9. Pe un *Octoih* din 1792, Motora scrie:

192.

Și s'au cumpărat prin mine de la dumnealui birăul Sabău Pătruț, din Cămpeni, cu 15 florinți..

În numele a Sfintei Troițe și pomenirea tuturor sfinților, spre vecinica pomenire, din oareșceva aflare, ca de de 10 zloți, nu s'au înghițitu într'alta, ci iarășu s'au dat pe aciastă sf[ântă] carte, la 4 Iulie 806.

Adecă aciastă aflare a[fost] a numiti preutesi a lui popa Vasilie Motora ; n'au vrutu a u îngropa în pământu sa[u] a u pune în vistieriea sa cu nedreptul, ci i-a[u] datu pe aciastă, ca să le fie pomenire, și celuea ce a[u] muncitu pe ban[i] și i-a[u] pierdutu, și dănșii, că i-a[u] aflu și i-a[u] datu pe acestu odor bisericesc întru vecinica pomenire a tuturor neamurilor lor și a celor ce i-a[u] îndemnat, ca să fie la sf[ânta] biserică a neuniților în Cămpeni, fiind preoți la biserica satulu Vasilie Motora, Ion Corchiș și Costandin Morariu.

9. Pe un *Octoih* slavon :

193.

Scris-am eu diac Ghiorghie de la Indol pe acest Oftaiu a besere[ci].

сїа wskезан. пан Пашиксѧ ѡт Кѡмѡкин и подрѡжю его Якса, и даде его къ стаа цркки ѡт Кѡмѡкин, да бждет къ макж и къ памет емш и родтелем нау, и катѡ зрам, мсца ноек. ке, в дни Раколиц Георгіе країо нашемш, с манастир Стефанко, при егшмен ермѡнах Яданасіе ѡт молдавскон земан ; сам инсах многѡ ницжтж и наоучил манастире. wskезати како можим питалом сѧ съкі... і... ; и вмет архієпискп Генадї митрополит белград. и къск земан ардѡкскон¹.

Aciastă carte anume Anghelēst, cu îndemnarea D[u]hului Sv[ă]ntu a[u] înnoit Timone Antonie, pentru ertarea pocatelor, inică (*sic*), soțul său, anume Marinca ; și a[u] dat 100 de ban[i]

¹ «A[u] legat aceasta dumnealui Pașcul din Cîmpeni și soția sa Acsa, și a[u] dat-o la sfînta biserică din Cîmpeni, ca s[i] fie spre rugăciunea și întru pomenirea lui și a părinților lui ; și în anul 7140 [1631], luna lui Novembre 25, în zilele lui Racołșea [Rákóczy] Gheorghe, Craiul nostru, în mănăstirea Stefanca, supt egumenul ieromonah Atanasie din țara Moldovei singur am scris în multă sărăcie și... ; și a fost arhiepiscop Ghenadie Mitropolitul, al Bălgradului și a toată țara Ardealului.»

și 20, în zilele[e] lui Craiu Apafi Mihai și arhiepisc[o]pă Varlaam, anul Domnului 1686.

Daska! Stefan.

194. 10. *Octoih* manuscris slavon. Pe o pagină, titlu cu roșu:

КК КТОРННKK КЕЧРК НА ГПІ КАЗКА.

Scris aŭ diiac Dumitru, și am scris cu cernală roșie.

11. *Penticostariu* din 1808, dat la 1824, de Motora «nameaznicu».

195. 12. *Triod* din 7234 [1726]:

Acăasta carte anume Strastnică l-au cumpăratu Dandea Ionu cu 7 flori[n]ți, și l-au datu biseri[cii] (nu s'a mai scris).

196. 13. Pe un *Triod* din 1731:

Acăastă sfântă carte bisăriciască să dăruiaște nepotulu Morariu Ioan de la Câmpeană; Dech. dni 22, l[ea]t 1759. Dobre Petru den Zlacna.

14. *Triod* din 7290 [1782].

XXXII.

Cluj.

A. Biserica neunită.

197. 1. Pe un *Apostol* din 1774:

Spre lauda și mărirea lui D[u]mnezeu s'au închinatū acăastă carte, Apostol, bisearicii Răsăritulu din Cluj, de Ioan Molnar de Milershaim, doctor de ochi și profesor de obște... Scris în 16 Ianuar 1797.

198. 2. Pe o icoană:

Costandin zogr[av], Brașov, 1796.

199. 3. Pe un *Mineiu* de Maiu, din Buda:

Τὸ παρὸν βιβλίον πέλει Ἀθανασίου Ἰωάννου, Κολοσβάρη, 4 Φεβρ. 1806¹ [și 1809].

4. *Octoih* din 1811.

5. *Paraclichi* (fără titlu).

6. *Penticostariu* din 7272 [1764].

B. Biserica unită.

1. *Strastnic* din 1773.

2. *Triod* din 1800.

3. *Triod* din 1813.

¹ «Cartea de față e a lui Atanasie Ioan; Cluj, 4 Februar 1806.»

XXXIII.

Copăcel.

1. De-asupra ușii, inscripție ungurească, cu «anno 776».

2. Pe o icoană litografiată:

200.

Aciastă sf[ântă] icoană a Adormirei prea-sfintei Născătoarei de Dumnezeu s'aū făcut cu toată cheltuiala domnieilor Gheorghe, Ioann și Fi. Țibiși, și negoțitorii din Brașov; caria s'aū dăruiat sfintei beserici românești din cetata Brașovului spre a să da în dar drept-credincioșilor creștini pentru binecuvîntarea și vecinica pomenire a d[u]mnialor și a tot niamului; Viena, 1835, Iunie 1.

3. Pe un *Apostol* din 1743:

201.

Legatu-s'aū acestă sf[ântă] carte de mîna mē Aaron, fiind diiac Alt Adămuș, la let....

4. *Antologhiu* de Rîmnic, 1786.

5. *Chiriacodromiu* din 1699.

6. *Liturghîr* din Rîmnic, 7267 [1759].

7. Pe un *Octoih* din 17—:

202.

Acest Octoih iaste a sf[i]ntii bisearici a Copăcelului, dat de dumnealui boiariu Matei Strezea, în Domnul răposatul, pentru care am scrisu ca să nu-l înstreineaze de la sfânta bisărică; anul 1781, zil[e] 2 Dich[emvrie]. Protopop Costandin Ivanovici, Mit[ropoliei] Făgărașului, etc., iscal.

8. *Penticostariu* din 1768, de Blaj.

9. *Strastnic* din 1783.

10. *Noul Testament* din 1648.

11. *Triod* ardelean din 1771.

XXXIV.

Corabia-Ciceu.

1. *Apostol* din 1767, dat de Simeon Brodea; 1789.

2. *Cazanie* din 1768.

3. Pe *Evanghelia* din 1746:

203.

La hramul Sf[ântului] Dimitrie, în Corabie.

4. *Minie* de Rîmnic.

5. *Octoih* din 1792.

6. *Strastnic* din 1753.

XXXV.

C o r b i.

204. 1. Pe căldărușă :
Pp. Io[nū] Tă. ; ano 1807.
205. 2. Pe un pomelnic de lemn :
Leca, Enachie, Rodion, Despa, Anastasie, Antonie.
206. 3. Pe un *Antologhiu* din 1737 :
Să s[ă] știe că această sfântă Meneiū l-am cumpărat eū pop[a] Aldea din Arpaș[ul]-de-sus, drept bani zloț 20, de l[a] Ion Suma din Cârța cîa săsească, pentru ca să fie de slujba bisericii cât va fi viața mea, iar, după morte mea, să rămăe feciorilor miei . . . Și am scris eū Amfilofie iermonahul de l[a] schitul Arpaș[ul]-de-sus, în luna lui Ianuarie dni 9, și aū fost lt. 1749.
4. *Apostol* din 7251 [1743].
5. *Cazanie* din 1768.
207. 6. Pe un *Ceaslov* din 17 — :
Aicia amu însărcinat ca să s[ă] știe cum că amu cumpăratū eū popa Ioanū acestu cîaslovu de la Niculaie Curuluțu împreună cu Catavaseariū, dereptu 10 mariiași, cu bani miū; 1797, Iunie 30 de zile.
7. *Evanghelie* din 1776.
8. *Penticostariū* din 7251 [1743].
9. *Psaltire* din 1767.
10. *Triod* din 1761.

XXXVI.

* Corbî (Făgăraș).

208. Pe *Omiliile* din 1775 :
Să să știe cum că la ano 823 aū poftit înnălțatul Împărat de la oamenii marelui prințipat Ardeal să dea în porție banii de argint.
- Acîastă sf[ă]ntă și dum[ne]zeiască carte iaște a lui Psamson din Corbî și popa Psamsonū al Opriș din Corbî; și am scris eū popa Marcu din Viștea-de-jos.

XXXVII.

Crișcior.

1. [Pomenit un] Nicolaevici din Hincdora, leșățe (*sic*) diregători de cărți («Cristov») 209.
2. Pe un *Antologhiu* din 1745 :
Acıastă sf[ân]tă carte s'a luat de neamul Ficheresc, popa Danil, 1776.
3. Pe un *Apostol* din 17— : 210.
Acıastă sf[ân]tă carte ce să cheamă Apostolū, s'au cu[um]păratū de acestū pravoslavnicu creștinū Turcinū Iuvanū și cu soțulū mieū Borița la sfânta besărică noastă a Criștorulū pominare, și lamū cupăratū cu banī bunī și dreptī i flor vonași, și nime să nu îndrăznească să-lū strămute sau să-lū fure... Ani de la H[risto]s 1778, Aplilie în 4 zile.
Să să pominească Turcinești și, de spre soțulū mie[ū], Hurdești, policra de spre Turcinești: tată-meū Ivvanū și Eva, de spre soțulū meū Borița: Iujgīa, Măriica.
4. Pe o *Evangelie* din 1784 : 211.
Acıasta sf[ă]ntă ev[an]gh[e]lie s'au cumpărat pe sama sf[fi]nteī bisearici de la Crișcior cu 14 flor[in]i ungurești, de la mine popa Sava din Rășinariū, Februar 23 lea, 787. [Legat la 1834.] Compactor Anton Stefan, Zalatna.
5. Pe un *Octoih* din 1742 : 212.
Eū popa Pătru dinū Criștoru amū datū 15 florinți pe acestū Oftaiū; eū a[m] datū... A[nno] 1786, Noevriia 12 zile.
6. *Penticostariū* din 7251 [1743].
Cu însemnări din 1807.
7. Pe *Propovedaniile* lui Clain : 213.
Acıastă propoved[anie] s'au cumpărat ca să-mī rămăe de pomană, la beserica Criștorenilor, la Rîmănească, și un Molutevnic anno 1787. Lucaci Pătru și Otnni (?) Pătru.
8. *Psaltire* din 1786.

XXXVIII.

Cuhea.

Copie a *Evangelie* lui Șerban Cantacuzino. — Notiță de la d. I. Mihály, în Sighet.

XXXIX.

Cunța.

1. *Autologhiu* din 1766.
  2. *Apostol* din 1774.
  3. *Chiriacodromiul* din 1699.
  4. *Chiriacodromiul* din Sibiu, 1855.
Ctitor: «Șofron Văsiu din Conța».
214. 5. Pe o *Evanghelie* din 1806:
Acăastă sfântă și dumnezeiască *Evanghelie* iaste a besereci neunite de la satul Sărăcsău din varmeghia Belgradului, paroh popa Aron, paroh unit la Sărăcsău popa Aron de la Cîrna.
6. *Liturghie* din Sibiu, 1809.
215. 7. Pe un *Octoih* din 1712:
Scris-am eu protopop Potru Dăian, în [a]nul 1725, Fevruiar.
8. *Penticostariu* din 1720 [1782].
  9. *Triod* din 1771, legat, la 1832, de Măcinic Mărjineanu, Ioan Zealea, Lazar Florea.

XL.

Dănsuș.

216. 1. Pe catapeteazmă:
1789; popa Simeon zugr[av].
  217. 2. Pe un *Apostol* din 1814:
Acăastă s[fântă] carte s'a cumpărat de Bizantie Maciou p[aroh] Demșușului pă sama bisearici Demșușului cu 13 Rf.; din bani bisearici s'a cumpărat; 1844, 19 Septemvrie.
  218. 3. Pe o *Evanghelie* din 1776:
Acăastă sfântă vanghelie s'a cumpărat de dumnealui Pătruț Iștionescu de la Dîmșuș, cu unsprăzece florinți vonașu, pe sama sfîntei bisearici de la Dîmșuș... Din Hateag, 10 Iunie, înnaintea mea s'a cumpărat de la popa Avraam din Mărtinești...
- Darurile și pedepsele cu care Dumnezeu în viață m'a certat. Mi i-au dat daru preoții fără venit di la popor, visterie după truda mînilor de ajuns mi i-au dat, din carea am zidit biserica, am învățat 3 fii cu cheltuiala pe la școalele

cele mari: pe Vizantie parohu Demșușului, theolog, pe Moisi prințipiști —și aŭ murit la 1823, de 15 ani—, Aron sintaxiste — și aŭ murit la anul 1830, de ani 18, amar mie! Am zidit casă mari, am înbrăcat 2 fice în cinstea, și le am învățat și carte. Am avut fi 13, dintră care 8 aŭ murit pe dreapta mea, și mai stă 5, nu știu până căn[d]. A 3^a, mi i-aŭ dat învățătură retoriciască și theologhiciască și astronomi-ciască și sănătate 32 de ani.

Pedepsele.

1. Moartea fiilor, toți în știință. 2. Răle și pagubă de la vrăj-mași, părăle cele mincinoasă, care cu mari teltuiale și pa-gubi le-am așezat: 2 vrăjmaș mi i-aŭ tăiat viia de 60 de hieri, 3 mi i-aŭ vărsat 100 de hieri de vin noaptea, și or tăiatu coadele la vite. Număru fiilor: Vizantie, Treja, Vasili, Treja, Vasili, Iliia, Moisi, Aron, Elisaveta, Efrusina.

4. Pe un *Penticostariū* din 1808:

219.

Acest Penticostariū iaste cumpărat de c[instita] jupăniașa Cerna Iliana... a c[institutului] jupîn în Domnul răpăosat N... fosta odinioară soție.

Eu mai mikul si mult szmeritul între precoci poppa Niko-laje de Matéu unit, mam neskut la annu 1773, Ienuarie 3, mam keszetorit la 1796, Noembrie 3, m'am hirotonisit, adeka preutit la 1798, Aprilie 11.

Fiul născut la 1824, căsătorit la 1844, preot la 1847, trăind tatăl.

220.

Anno 1798, Iulie 28, sau nescut fiul mieu, Visantie; 1801 September 8, Tresia. Fii: Vasilie, Iulia, Moise (1812, 25 Maiu), Aron, Elisaveta, Efrusina, Trudi, Iosif, Moisie.

Mortua fuit mea mater anno 1777, September 6.

Mortuus fuit meus pater; 1817, September 2.

5. Pe un *Noū Testament* din 1648:

221.

În ani D[o]mnului 1767, în luna lui... ie în 2 zile, eŭ acesta, anume popa Sofronie, am venitŭ din Răchitova aicia în Dîm-șuș, murindŭ popa Pascu, și, rămănândŭ satul fără preotŭ, s'aŭ legatŭ de mine să le fiŭ preotŭ, și m'am tocmitŭ cu satu dinaintea parișoșirilor de-aicia, anume giupănu Luca, Gheorghie domnișoru, Lucaci Ioja, jupănu solgabirău Bocosnițu Lascu, giupănulŭ Antalfi Joja, și ceialaltŭ toți m'aŭ voitŭ, întărindu-mă

cu contractul, prin care voi și arăta unde va fi lipsă, de va zice cineva ceva. La acest an aũ nins în noaptea de Sin-jorzi; care aũ stătuț trei zile.

Însemnare de la popa Bicheantie; 1801.

Foametea din 1813.

Luna lui Mai sfirtariu cel d'intiu... Începutu lui Marț cu Babel.

6. *Triod* din 7234 [1726].

XLI.

* Delari.

222. Pe un *Penticostariu* tipărit la 1566, supt Mitropoliul de Smederevo Zaharia și egumenul Sava, la mănăstirea Văznesenia:

Să s[ă] stia în ce lun[ă] s'aũ scris: scrisu-s'aũ în luna lui Fev[ruarie] 20 de zile, s[î]fea]tago m[u]c[î]nica Iliia. Ac[î]astă s[î]f[ă]ntă și d[u]mnez[ă]iasca carte estă a mănăstiri Ojgori, не есть азъ дѣлн монастири. Ac[î]astă d[u]mnezeiască carte, anume Penticostariu.

Ac[î]astă s[î]f[ă]ntă cartea anume Penticostariu l-aũ legatũ părintele popa Stan din Cilniciș; Domnul să-l pomeniască pre d[u]mnelu, că l-aũ legat de domană (*sic*). Писам азъ диакъ утъ Делари [= am scris eu, diacul din Delari].

XLII.

D e v a.

A. Museul.

223. Pe un pomelnic de lemn:
Pașculũ, Barbăru, Isimie, Paraschia, Flurie, Cortinũ, Ispas, Rafil.

B. Biserica.

224. 1. Pe o icoană:
Prinũ strădania și ostăniale Sfinți Sale părintelu popa Ioan, paroh Dev[i], 1784, s'aũ zu[gră]vit ac[î]astă s[î]f[ă]ntă icoană cu cheltuiala dumisale răpăosatulu Șipoș Șamu din Deva.

225. 2. Pe alta:

S'au zugrăvit aciastă s[fă]ntă icoană cu cheltuiala dumi-sale j[upănu]lui Sabău Ianășu, criznic, anno 1784.

3. Pe un *Apostol* din 1683:

226.

Acastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască epistolie iaste . . . bisearici nostre a Devii, și am scris la 29 de zile a lui Mai, anul 1795, cucernicul între preoți Alexandru Popp, parohu al Devii, neunit.

Acest Apostol l-au cumpărat popa Pătru ot Deva cu patru lei și un tultu, din bani cari au datu Măriia Sa Gheorghie Cantacuzinò pomană la biserica Deveii, fiind titor Măriia Sa și neamul Măriei Sale, ca să s[ă] pomenească neamul Măriei Sale la aciastă sf[ă]ntă biseric[ă]; iară cine ar îndrăzni a o lua de la aciastă biseric[ă], să fie anathoma de 308 părinți sfinți; 1721, Fev[ruarie] 2 zile.

4. Pe o *Biblie* din 1688:

227.

Notă că a fost a lui «Tovie Perian, parohul Săliștei și Cajanea», dată lui Ioan Perian, «paroh Trestii». Marturii: «Crăciun, Istina, mătușa noastră, Perian Elisaveta, proteasa de la Tăbea».

Iară după ce odată să biruisă puterea Ungurilor, venind din Țara Ungur[ească] un ghegeneral ungur cu nume Biem, au biruit Țara Ungur[ească] și tot Ardealu cu Ungurii săi, atît pe ai Împăratului, cît și pe Romani; numai un prefect cu nume Avram Iancu au ținut bătae cu Ungurii în partea Moțului, Muntenilor Abrudului și Ofănbăii, carele au și bătut în trei rînduri pe Ungurii ce s'au fost dus pe el mulțime multă ca să-l birue; i-au bătut, zic, foarte rău, într'atît cît nice p'aproape de partea Moților nu cutează Ungurii să prea șază. Iară în anul 1849 după Simpetru, venind ajutor de la În[nălțatul] Împărat Muscănesc Nicolae, și în jos de la În[nălțatul] nostru Împărat cel tiner Franți-Iosif, în care de odată să frînsă puterea Ungurilor, fujind cei mai mari ai lor pe la Turci și pe alte locuri străine...

5. Pe o *Liturghie* din 7267 [1759]:

228.

Acastă sfântă și d[u]mnezeiască liturghie s'au cumpărat prin mine prot[opopol] Mihailu ot Deva, neunit, la anul 1766, a luni lui Mai 2 zile, și s'au cu[m]părat dreptu florinți vonași 9 fără unu groșițu . . . Mila d[u]mnelorū părintelu popa

Mațeî din Lejnicu... Stoica Iosifu... , ca să fie de pomenire dumneloru.

La anul 1829, în Sînbăta slăbănogului, m'am făcut diacon, și în zioa de Rusalii preot desăvârșit, tot într' acelașu an. Nicodim Popp, parohu Devi.

Aciaștă sf[ă]ntă și d[u]mnezăiască liturghie iaste a s[finteî] bis[erici], fiind paroh Petru Budi; Iunye 24, 822.

229. 6. Pe un *Octoik* din 1763 :

Notiță din 1850, de la «Inochentie Chiașa, Învăpăcel».

Cu ajutoru lui D[u]mnezeu întru pomenir[e] popa Gheorghie, Anița, irei Gheorghie, erei Jiva.

230. 7. Pe un *Penticostariu* din 1743 :

Cu toată chieltuiala biserici Devi, la anul 1800.

Scris-am eû Ghiorghie Popovicî din Mleajnic, ano 1810, Aprilus, și s'aû tipărit de mîna dumisale: Ghiorghie Popovicî.

Insemnare de la Ioan Sintimbreau (1860).

231. 8. Pe un *Triod* din 1731 :

...Și dată de pomană la sf[ă]nta beserică a Devi, hramul lui S[fe]tîi Nicolae, ca să fie dumnealor celor ce l-aû datû, spre veacînică pomenire, iară cine s'arû întâmpla de la aciaștă sf[ă]ntă beserică a îl streina saû măi vrătos a-l fura, și, zicândû cum că iaste al lui, unul ca acela să fie într'un loc cu Iuda vînzătoriu și cu Ariia nebu[nu]l.

XLIII.

Dobîrca.

A. Unită.

232. 1. La catapiteazmă:

Aciaștă sf[ă]ntă cruce s'aû făcut de robu lui D[u]mnezeu Nicula Alăman din Topărcia, ca să-î fie poman[ă] lui și la totu niamu lui, amin. Și sau datu s. besiareci dinû Dobârca; 1807.

233. 2. Pe o litografie:

H[risto]s judecătoriu vine, cum Evanghelie spune.

... Vlet 1809.

234. 3. Pe un *Apostol* din 17— :

Aciaștî Sfîntu Apostol l-aû cumpărat Logofăt Ion Ungu-

liște și soția dum[nealui] Dobră, sf[inte]i biseareci de la Do-
bîrca.

241. 2. Pe alta :
Vasilie zugr[av]. Săliște, anul 1823, Ianuarie 3.
242. 3. Pe un *Apostol* din Iași, 1835:
Nicolae Prida din Lojnă l-au adus din Moldovia, și cu mare
frică l-au trecut prin vama (1851).
4. *Evanghelie* din 1784.
243. 5. Pe un *Octoih* din 1720:
... Cu 8 florinț... Preoți Ioan Dobrot[ă], protop[op] popa
Niculae Dobrotă, fratele protopopului, popa Niculae fiul pro-
topopului; anu Domnului 1792, 10 - .
244. 6. Pe un *Triod* din 1813. citori.
Dumitru Bloț din Săliște, Dumitru Borcea, Ioan Chiparū
cel bătrîn. Înaintea bisearici de la obște s'au căpătat (Sze-
listye, 1833). Fiind față preoți Danil Mark, paroh neunit în
Săliște.

XLIV.

Dobra.

245. 1. În dosul altarului :
S'au făcut cu cheltuiala jupînului caplari Thoma Nand,
din Dobra, în anul 1828.
246. 2. De-asupra bisericii :
Acîasta sf[ântă] bis[erică] s'au rădicat întru mărirea S.
Troia în nemeșul și preveleghiatul oraș Dobra prin chel-
tuiala comunitașului a legi neunite, sub stăpînia Î[nnălțatului]
Împărat Franțisc I-lea, ep[iscop] Vasilie Moga, prot[opop]
Iosif Nemeș, ctitor Iosif Olar, Iosif Cra[i]n[i]c, gocîman Agi-
Gheorghî Hriste ; 1815.
3. *Evanghelie* din 1760.
247. 4. Pe un *Mineiū* budan, de Maiū :
Olar Iosif căplariū a cumpărat aciastă sf[ântă] carte . . . ;
4 Mai 1807. [Întărește Nemeș.]
248. 5. Pe cel de August :
Acîastă sf[ântă] carte, August lună, din Mineiul Mare aū
plătit-o Nicolae Horbeai, împreună cu Muntean Adam jiu-nere-

său, dăruindu-o de pomenire veacinică la sf[ă]nta bisearica neunită a Dobri, în anno 808, Iulie 24 de zile.

Iosif Nemeș, protopop.

6. Pe un *Mineiu* de Octombrie, din Buzău :

Scris-am eū Diiac Crăciun. 249

Scris-a[m] eū Lucă Gîurca dinū Gura-Sadului, cândū amū fostū la popa Pavelū în Răduleștî, Duminecă în [ziua de] Blagoveșt[enie 17—]. Patru sute și zece de hărti sântū într'acîastă carte.

7. Pe un *Mineiu* de Buda pe Novembre :

Nemeș Theodor, c[t]îtorul fiindū bisearici, aū cumpăratu acîastă lună, și aū dăruit-o de pomană maicii bisearici noastră din Dobra. Martie în 25 de zile, anul 1807. 250.

Iosif Nemeș, protopopū al locului.

8. *Triod* din 1731.

XLV.

Dragomireștî (Maramureș).

1. *Octoih* slavon tipărit, de la

Titianū și Turcuș Ștefan dănū Dragomir[e]ștî . . . , și o aū dat în bes[ea]r[i]ca de Dragomireăștî, nu popilor de acmu, nicî cari vor fi de acum înnainte, ce prea sama be-searicei să fie, să slujiască dănr'ănsa, nice... , să u vândă, să să u pue în zălog, saū mac[a]rū și noi saū rămășiț[e] noastră, saū să o cumper[e]... Datu-amū aice în Maramorăș, în satū în Dragomiriaștî, cum estū scris mai sus. Scris-am în zile[e] luminatului și temătoriu de D[u]mnezeū Craiul Ar-deliului Apafi Mihaiū, Mitropolitul Ardeliului Sava Branco-vici, lu[na] A[v]g[ust] 25 z[i]l[e], 1672. Bogdan . . . , Irinca, Ivan, Anișora, Mihoc, Maric[a], nepotū lui Turgus, Ilîna. — Col. d-lui I. Mihály, din Sighet. 251.

2. Pe un potir :

Acest potir închină și prinosește Măria Sa luminatul Domn al Țerii-Rumăneștî Io Șt[efan] Cant[acuzino] VV. sfintei mănăstirî de la Maramurăș, unde se prăznuște hramul Înăl-țarea Domnului H[risto]s, spre pomenirea numelui și spesenia sufletelor D[om]niei Sale, lt. 7224 [1716]. — După cetirea d-lui I. Mihály, din Sighet. 252.